

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Projekt pro podporu zvýšení finanční gramotnosti
středoškolských studentů**

**The Project to Support Improvement of Financial Literacy Among
High School Students**

Radka Šindelková

Plzeň 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Projekt pro podporu zvýšení finanční gramotnosti u středoškolských studentů“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem **vedoucí/vedoucího** bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni, dne **18.04.2019**

.....
Radka Šindelková

Poděkování

Poděkovat bych chtěla vedoucí mé práce Ing. Jarmile Ircingové, Ph.D. za její ochotu, odborné vedení, praktické rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Projekt a jeho vymezení	7
1.1 Projektový management	7
1.2 Definice projektu.....	8
1.2.1 Plán.....	8
1.2.2 Logický rámec	9
1.2.3 Trojimperativ	10
1.3 Zainteresované strany	10
1.4 Rizika projektu	12
1.4.1 Identifikace rizika	12
1.4.2 Hodnocení rizika	12
1.4.3 Ošetření rizika.....	13
1.4.4 Monitorování rizika.....	13
2 Základní pojmy v oblasti finanční gramotnosti	14
2.1 Definice finanční gramotnosti	14
2.2 Základní fráze.....	15
2.2.1 Peněžní gramotnost	16
2.2.2 Cenová gramotnost.....	17
2.2.3 Rozpočtová gramotnost.....	18
2.3 Význam finanční gramotnosti	20
3 Projekt finanční gramotnosti	22
3.1 Popis projektu.....	22
3.2 Logický rámec.....	23
3.3 Kategorizace zainteresovaných stran.....	25
3.4 Rizika projektu	27

4	Problematika finančního vzdělávání.....	30
4.1	Znalosti finanční gramotnosti na středních školách	32
4.1.1	Ekonomické obory	33
4.1.2	Technické, humanitní a zdravotní obory	34
4.1.3	Gymnázia	36
4.2	Přednáška finanční gramotnosti	37
4.2.1	Obsah přednášky	38
5	Průzkum finanční gramotnosti	40
5.1	Metodika průzkumu	40
5.2	Složení testu	40
5.2.1	Finanční gramotnost	42
5.2.2	Finanční odpovědnost	47
5.3	Hodnocení výuky studenty	47
5.4	Vyhodnocení testů	49
6	Doporučení návrhu na zlepšení.....	51
	Závěr	53
	Seznam tabulek.....	54
	Seznam obrázků	54
	Seznam grafů	54
	Seznam použitých zkratk	55
	Seznam zdrojů	56
	Odborná literatura	56
	Internetové zdroje.....	57
	Seznam příloh	59

Úvod

Tato práce je zaměřená na projekt zabývající se finančním vzděláváním na středních školách. Problematika finanční gramotnosti je aktuálně často probírané téma nejen v rámci České republiky. Důvodem je, že výsledky průzkumů, které řeší úroveň finanční gramotnosti obyvatel vykazují klesající tendenci. Příčinou může být stále se zvětšující oblast finančního trhu a jeho produktů, ve kterém se běžný spotřebitel obtížně orientuje. Proto je výuka finanční gramotnosti v dostatečné míře důležitá již během základního a středoškolského vzdělávání, tedy dříve, než se studenti zapojí mezi aktivně pracující obyvatelstvo.

Cílem této bakalářské práce je definovat základní pojmy finanční gramotnosti a její výuku na středních školách. Teoretické informace budou použity pro vytvoření průzkumového dotazníku, který bude rozšířen mezi středoškolské studenty. Na základě výsledků zjištěných z průzkumu bude vypracováno doporučení návrhu na zlepšení neboli, kam by měla výuka tohoto tématu dále směřovat.

V teoretické části bakalářské práce budou nejdříve popsány pojmy týkající se projektového managementu a projektu jako takového. Nejdůležitějšími oblastmi v této práci jsou plán projektu, logický rámec, trojimperativ, stakeholdeři a rizika projektu. Teoretická část pokračuje definováním základních pojmů finanční gramotnosti. V praktické části je uveden konkretizovaný projekt finanční gramotnosti, který je popsán pomocí logického rámce. Jsou zde také charakterizovány zainteresované strany a jejich možný vliv na projekt. Třetí kapitola zakončuje rizika, která s sebou přináší každý projekt. Ve čtvrté kapitole je uvedena problematika finanční gramotnosti ve vybraných oborech středních škol. Tato kapitola zahrnuje informace o přednášce finanční gramotnosti, která byla prezentována na středních školách. Metodika průzkumu je pátou kapitolou a obsahuje složení testu, vyjádření studentů k aktuální výuce finanční gramotnosti a celkové vyhodnocení testu s přiblížením problémových otázek. V poslední šesté kapitole je zpracován doporučený návrh pro zlepšení finančního vzdělávání na středních školách.

1 Projekt a jeho vymezení

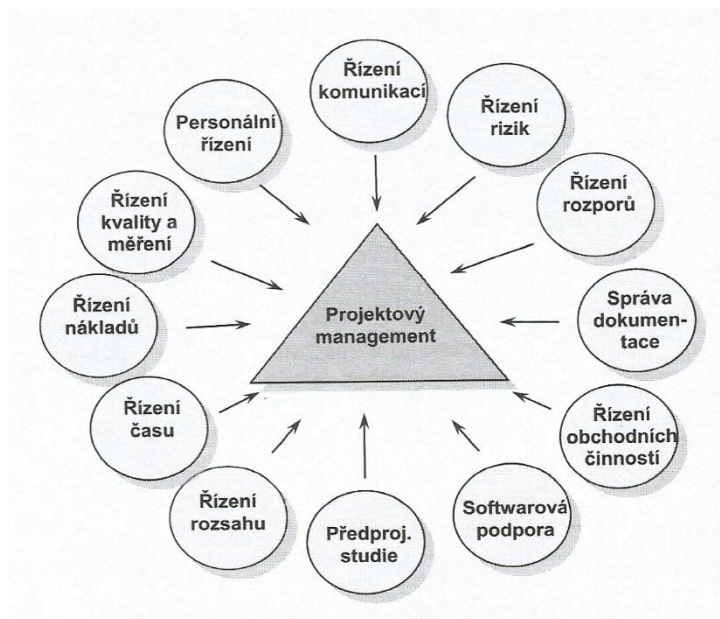
V první části mé bakalářské práce budu popisovat jednotlivé teoretické části, které jsou potřeba k vytvoření projektu. Na začátku je nejdůležitější definovat projektový management a čím se zabývá. Dále pak projekt a pojmy, které se s ním pojí. Každý projekt má také svá rizika, která se nesmí opomíjet. V projektu figurují zainteresované strany, u kterých je potřeba zvolit správný komunikační plán.

1.1 Projektový management

„Projektový management je aplikace znalostí, dovedností, nástrojů a technik pro projektové aktivity k naplnění požadavků projektu. Úspěšného projektu je dosaženo skrze aplikaci a integraci projekt management procesů, což je zahájení, plánování, uskutečnění, monitorování a následné ukončení. Projektový manažer je odpovědný za dosažení cílů projektu.“ (Project management Institute, 2004, str. 8)

V souhrnném obrázku z knihy Projektový management a jeho potřebné kompetence, je stručně a jasně definováno, jaké činnosti spadají do projektového managementu.

Obrázek 1: Okruhy projektového managementu

Zdroj 1: Skalický, Jermář & Svoboda, 2010

1.2 Definice projektu

Projekt je hlavním prvkem projektového řízení. Je důležité si uvědomit, že by měl mít jasně definovaný začátek a konec. Pokud se nebudeme držet metod a pravidel při jeho tvorbě, nemusí výstup, který dostaneme odpovídat tomu, čeho jsme chtěli dosáhnout, protože se jednalo pouze o sled daných úkolů, a ne o jasně vymezený projekt. (Svozilová, 2006)

K tomu, jak poznat, že akce, kterou se chystáme řešit, by měla být řízena jako projekt, slouží tzv. projektová kritéria:

- **Jedinečnost cíle** (nejedná se o rutinně opakovanou akci, odlišnost může být např. i v prostředí, lokalitě, personálním obsazení apod.)
- **Vymezenost** (termín, rozpočet, zdroje, legislativa, ...)
- **Potřeba realizace projektovým týmem** (potřeba několika pracovníků různých specializací, oborů)
- **Komplexnost a složitost** (nejedná se o triviální problém)
- **Nadprůměrné riziko** (vyplývá z předchozích atributů – daná věc se v těchto podmínkách ještě nedělala a čas, peníze i zdroje jsou omezeny)

Jestli akce, kterou se chystáme realizovat, splňuje výše uvedená kritéria, měla by být řízena podle nástrojů a metod projektového řízení. Pro projekt je potřeba, aby lidé uměli mezi sebou efektivně komunikovat a zkoordinovat se. (Doležal, Projektový management Komplexně, prakticky a podle světových stadarů, 2016)

1.2.1 Plán

Dobře postavený plán je předpokladem k úspěšnému projektu. Samotný plán potom představuje dokument, který říká, co je cílem a jak ho chceme dosáhnout. V plánu jsou zahrnuty všechny podstatné údaje, které se projektu týkají. Příkladem může být hlavní cíl a dílčí cíle, časové milníky, a informace o zdrojích, které budou potřeba. Pokud se během průběhu projektu objeví nějaký problém, díky správně definovanému plánu je velmi jednoduché situaci identifikovat a posléze ji začít řešit. Při špatně formulovaném plánu, pak problémová situace, může být náročná na vyřešení, čím se ve většině případů zvětšují náklady a prodlužuje se čas celého projektu. Vždy je dobré myslet na to, že mít alespoň nějaký plán je lepší varianta než nemít žádný. (Barker & Cole, 2009)

Kompletně vypracovaný dokument plánu k projektu obsahuje následující plánovací činnosti: plán rozsahu projektu, časový plán či harmonogram projektu, plán zdrojů, plán nákladů nebo rozpočet projektu. Dále může obsahovat plán komunikace projektu, plán řízení rizik a plán obchodní činnosti. (Skalický, Jermář, & Svoboda, 2010)

1.2.2 Logický rámeček

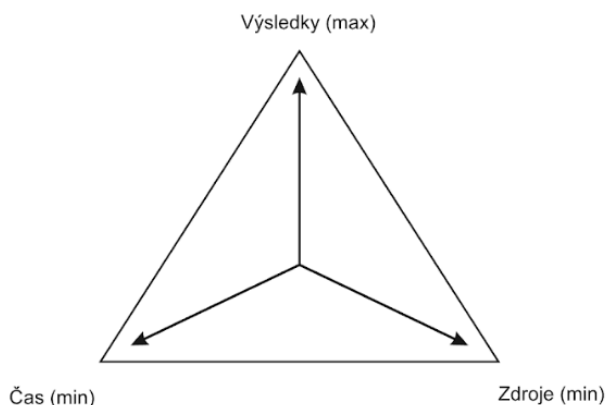
Další možností, jak definovat projekt je formou tabulky, která se nazývá logický rámeček. „Každý námět na projekt je vhodné strukturovaně zformulovat tak, aby bylo jasné, o co jde, kolik to asi bude stát, jak dlouho to zhruba bude trvat apod. Dokument Logický rámeček slouží právě tomuto účelu; aby bylo možno strukturovaně zformulovat hlavní parametry projektu a ty poté účinně komunikovat.“ (Doležal, Krátký, & Cingl, 2013, str. 29)

Matice logického rámce se skládá ze čtyř sloupců a pěti řádků. V pátém řádku najdeme vyplněný pouze čtvrtý sloupec, který udává předběžné podmínky pro realizaci projektu. V první sloupci a prvním řádku se nachází záměr neboli strategický cíl, ten říká, jaký je důvod realizace projektu, k čemu přispěje nebo co bude následovat po jeho realizaci. Druhý řádek obsahuje cíl, ten má projekt vždy jeden a popisuje, čeho má být přesně dosaženo. V třetím řádku prvního sloupce jsou výstupy projektu, ty popisují, co bude projektový tým konkrétně realizovat. Sloupec ukončují klíčové činnosti, jsou detailně rozepsané ke každému předchozímu výstupu. V druhém sloupci figurují objektivně ověřitelné ukazatele, vždy k příslušnému řádku udávají měřitelný údaj, kterým se zjistí, zda bylo dosaženo stanoveného záměru, cíle, výstupů a klíčových činností. Tento měřitelný údaj by měl být jasně, pokud možno číselně formulován. Doporučuje se vždy uvádět alespoň dva ověřitelné ukazatele, aby nedošlo ke zkreslení výsledků. V posledním řádku u klíčových aktivit se pak zapisují zdroje (lidé, peníze, materiál), které budou na projekt použity. Ve třetím sloupci se uvádí způsob, jakým budou ověřeny měřitelné výstupy z přechodního sloupce. Změna opět bude u čtvrté řádky, kde se zobrazí časový harmonogram projektu. Pro poslední sloupec platí, že definuje předpoklady a možná rizika spojená s projektem. Ptáme se, za jakých okolností bude splněn cíl/povedou výstupy k určenému cíli/povedou činnosti k výstupům. Seřazení informací v logickém rámci není náhodné, ale jednotlivé řádky a sloupce jsou na sobě závislé a musí se udržovat jistá souvislost v jeho čtení i následné realizaci. (Doležal, Krátký, & Cingl, 2013) (Skalický, Jermář, & Svoboda, 2010)

1.2.3 Trojimperativ

Trojimperativ je nejčastěji trojúhelníkové zobrazení třech základních pojmů v projektu. Těmi jsou výsledky, čas a zdroje. Mezi těmito veličinami existuje přímá souvislost, tzn. pokud se změní jedna veličina musí se změnit minimálně jedna ze dvou zbývajících. Zatímco firma má zájem co nejvíce maximalizovat výsledky, čas a zdroje by měly být co nejmenší. Základní grafické zobrazení je vidět na obrázku níže. (Doležal, 2016)

Obrázek 2: Trojimperativ

Zdroj 2: Doležal, 2016

1.3 Zainteresované strany

„Zainteresovaná strana je organizace, která je aktivně zapojená do projektu, nebo jejíž zájmy mohou být pozitivně/negativně ovlivněny realizací projektu nebo jeho výsledkem. Často také může ovlivnit průběh projektu nebo jeho výsledek.“ (Doležal, Máchal, Lacko, & kolektiv, 2012, str. 48)

Prvním krokem je identifikace a následná charakteristika zainteresovaných stran. Může se jednat o zákazníka, který určuje cíl projektu nebo konečného uživatele produktu. Zadavatel projektu má největší zájem na tom, docílit nějaké změny, tedy projekt úspěšně realizovat. Projektový manažer a jeho tým jsou zodpovědní za všechny plánovací činnosti a jejich průběh. Jedním z nejvlivnějších stakeholderů je investor, který zajišťuje financování celého projektu. Dalšími dotčenými stranami mohou být dodavatelé, ostatní zaměstnanci, externí člen projektového, sponzor projektu nebo konkurence. V některých

případech může jedna osoba/firma zastávat více rolí mezi zainteresovanými stranami. (Doležal, Máchal, Lacko, & kolektiv, 2012) (Skalický, Jermář, & Svoboda, 2010)

Po definování všech zainteresovaných stran v projektu, provedeme jejich analýzu a připravíme plán pro komunikaci s jednotlivými účastníky. Nejdříve je nutné určit jaký vliv mají konkrétní strany na projekt. Touto otázkou by se měl zabývat kompletní projektový tým. Účastníci na projektu mají také jistá očekávání, požadavky a zájmy, které je nutné zjistit přímo od nich pomocí dotazování. Poslední částí je rozhodnout, zda postoj zainteresovaných stran k projektu je kladný nebo záporný. Pro usnadnění je možné si strany rozdělit do následující matice.

Obrázek 3: Matice "vliv x postoj"

Zdroj 3: Vlastní zpracování, 2019

Po vytvoření této matice, je již snadné zvolit správnou strategii zapojení a typ komunikace se zainteresovanými stranami. (Doležal, Krátký, & Cingl, 2013)

1.4 Rizika projektu

Každý projekt s sebou přináší nějaká rizika, ať už jsou zanedbatelná nebo málo pravděpodobná, je potřeba se jimi zabývat včas a dostatečně. Špatná identifikace a hodnocení rizika znamená do budoucna problém, který ve většině případů může přinést větší náklady na projekt. Pokud jsme rizika identifikovali a ohodnotili dostatečně, zvolíme strategii jejich ošetření a dále je monitorujeme.

1.4.1 Identifikace rizika

„Snažíme se identifikovat nebezpečí, která mohou ohrozit projekt, a tato nebezpečí se pokoušíme zaznamenat a co nejpřesněji popsat. Není možné sestavit vyčerpávající seznam všech možných nebezpečí, která projektu hrozí. Je však potřeba identifikovat významná nebezpečí, která mohou výrazně ovlivnit úspěch projektu.“ (Doležal, Máchal, Lacko, & kolektiv, 2012, str. 86)

Identifikace rizik by měla být probírána se všemi zainteresovanými stranami, aby se na žádná nezapomněla. Poté manažer se svým projektovým týmem všechna identifikovaná rizika zváží a vybere ta s opravdu reálným dopadem na daný projekt.

1.4.2 Hodnocení rizika

Hodnocení nebo také analýzu již definovaných rizik může manažer se svým týmem zpracovat dvěma způsoby. První z nich je kvalitativní analýza, která nepracuje s konkrétními čísly, ale určuje se podle pravděpodobnosti, s jakou riziko nastane a jeho možným dopadem na projekt. Pro snadný přehled se rizika zanesou do tzv. mapy rizik. Tam je již snadno viditelné, která rizika jsou pro projekt závažná a naopak, která jsou téměř zanedbatelná a stačí je jen monitorovat. Druhou možností analýzy rizik je kvantitativní analýza, ta sice také může pracovat s mapou rizik, ale používá přitom konkrétní číselné hodnoty. Tento typ analýzy se vyplatí zvolit v případě jasných vstupních údajů projektu. Výstupem z obou variant analýzy je seřazený seznam rizik podle jejich závažnosti. (Vacek, Špicar, & Sova Martinovský, 2017)

1.4.3 Ošetření rizika

Třetí fází v oblasti rizik je zvolení strategie jejich ošetření, tedy jak se k nim postavíme. Rozhodnout se můžeme z těchto šesti základních.

- Nevšímat si – použít pouze u velmi malého rizika;
- monitorování – použít, pokud je riziko málo pravděpodobné, je pověřený pracovník, který riziko dál sleduje a v případě změny jeho významu na projekt, je nutné ho znovu přehodnotit;
- vyhnout se – úplná eliminace vzniku rizika, většinou stačí pouze pečlivě naplánovat komunikaci se všemi zainteresovanými stranami;
- přenesení rizika – riziko zde nemízí, ale odpovědnost za něj přechází na někoho jiného, nejčastější formou je pojištění;
- zmírnění rizika – snaha o snížení dopadu nebo pravděpodobnosti výskytu rizika;
- akceptování rizika – rozhodnutí přijmout následky rizika, pokud se objeví, volí se forma pasivního přijetí, kdy se nepodnikají žádné kroky pro vykrytí škody, nebo forma aktivního přijetí, kdy například alespoň tvoříme rezervu pro případ, že riziko nastane.

(Skalický, Jermář, & Svoboda, 2010)

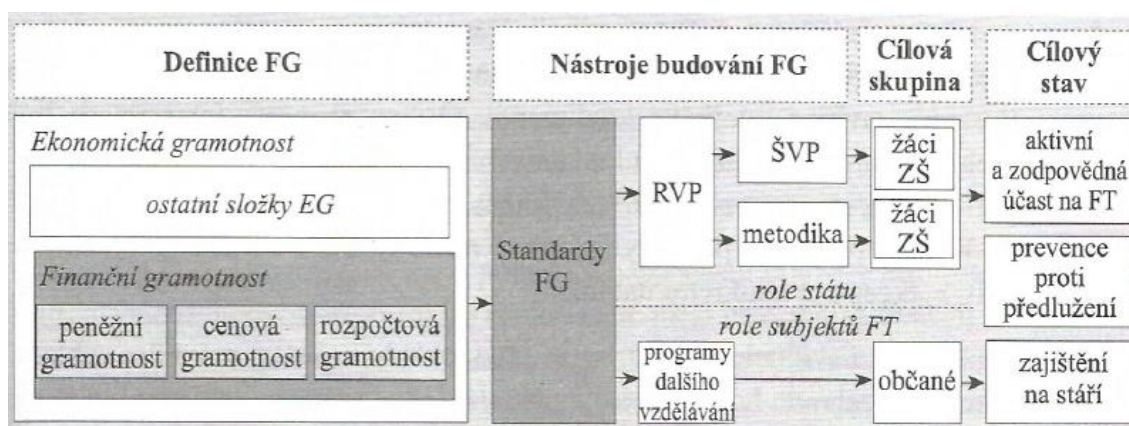
1.4.4 Monitorování rizika

Přestože byla provedena veškerá předchozí opatření, neznamená to, že máme hotovo. Rizika se musí dál neustále sledovat, a to z několika důvodů. U projektu se mohou změnit podmínky, které ovlivní dopad nebo pravděpodobnost rizika, které je potřeba znovu přehodnotit. Další možností je výskyt úplně nového rizika, u kterého se udělá analýza a zařadí se mezi ostatní. Aktuální řešení u některého z rizik už není účinné a musí se nahradit jiným. Pozitivnější variantou je, že hrozba pomine a již není potřeba riziko sledovat. Protože se rizika stále musí hlídat, jsou vytvořeny efektivní počítačové programy, které projektovým týmům ulehčují jejich správu a kontrolu. (Doležal, Máchal, Lacko, & kolektiv, 2012)

2 Základní pojmy v oblasti finanční gramotnosti

V této kapitole se zaměřím na teoretické informace zabývající se finanční gramotností. Budu zde uvádět obecné chápání finanční gramotnosti a pojmů s tím souvisejících. Doplním, ale i pojmy týkající se přímo středoškolských studentů. Pro lepší orientaci v následujících kapitolách přidávám schéma, které souhrnně zobrazuje systém finančního vzdělávání.

Obrázek 4: Standard finanční gramotnosti na školách

Zdroj 4: společný dokument MF, MŠNT, MPO, 2007

2.1 Definice finanční gramotnosti

Každá literatura zabývající se tímto tématem udává definici finanční gramotnosti s různými odlišnostmi. Světově uznávaná organizace OECD, která v rámci své hlavní činnosti ve velkém podporuje právě i finanční vzdělávání ve své knize *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies* z roku 2005 uvádí definici finanční gramotnosti následovně: „*Finanční vzdělávání je proces, při kterém spotřebitelé/investoři zlepšují svoji znalost finančních produktů a pojmů. Skrze informace, instrukce a objektivní rady získávají dovednosti a sebevědomí k tomu, aby dosáhli vědomostí o finančních rizicích a příležitostech. Dále aby byli schopni provádět informovanější rozhodnutí, věděli, kde hledat pomoc, a také pro další efektivní činnosti ke zlepšení jejich finančního zázemí.*“ (OECD, 2005, str. 26)

Protože se ale moje bakalářská práce zabývá vědomostmi, které v této oblasti mají středoškolská studenty v České republice, rozhodla jsem se uvést i druhou definici. Takto ji ve společném dokumentu vymezili Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu.

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ (MF, MŠMT, & MPO, 2007, str. 7)

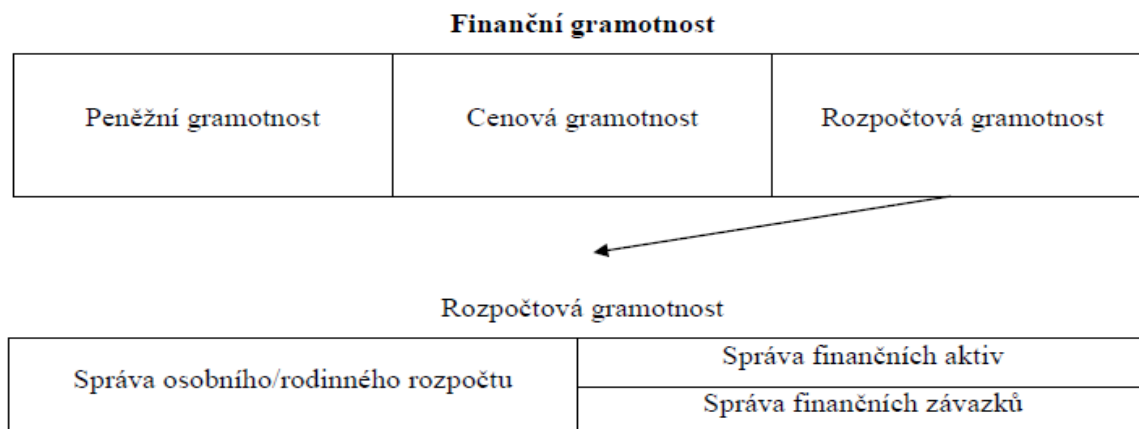
Obě tyto definice se shodují především na tom, že člověk by měl být schopný orientovat se v nabídce finančních služeb na trhu a odpovědně se rozhodovat ve výběru produktů. Dále aby díky těmto informacím mohl řádně spravovat svoje osobní nebo rodinné finance dle aktuálních potřeb.

Je důležité umět rozlišovat mezi pojmy finanční gramotnosti a finančním managementem, který se soustředí na fungování peněz ve firmách. „Finanční analýza a finanční plánování slouží k hodnocení a finančnímu řízení celkové výkonnosti podniku a jejím smyslem je vytvořit určité závěry o celkové hospodářské finanční situaci podniku a připravit podklady pro rozhodování.“ (Růžková & Roubíčková, 2012, str. 77)

2.2 Základní fráze

Pro snazší orientaci v základních frázích finanční gramotnosti je nejprve nutné je rozdělit do tří okruhů. Z těchto okruhů se pak dále budu věnovat jednotlivým pojmům a jejich vysvětlení. Složky finanční gramotnosti jsem převzala z dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání vydanou Ministerstvem financí.

Obrázek 5: Složky finanční gramotnosti

Zdroj 5: MF, 2010

Pro zařazení jednotlivých pojmů si musíme definovat tyto složky.

- **Peněžní gramotnost** představuje kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).
- **Cenová gramotnost** představuje kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- **Rozpočtová gramotnost** představuje kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů) a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované: **správu finančních aktiv** (např. vkladů, investic a pojištění) a **správu finančních závazků** (např. úvěrů nebo leasingu). To předpokládá v obou případech orientaci na trhu různě komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit ty nejvhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci.

(MF, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, str. 12)

2.2.1 Peněžní gramotnost

Výuka finanční gramotnosti začíná právě zde, kdy již žáci na základních školách probírají historii a vznik peněz. S tím souvisí i definice peněz a jejich funkce, které pan Černoorský popsal takto. První z funkcí peněz je, že slouží jako prostředek směny, tzn. peníze se používají na platby za zboží a služby, či s nimi můžeme uhradit dluh. Tato funkce byla první v historickém vývoji, kdy nahradila barterový obchod. Druhá funkce nám říká, že peníze jsou zúčtovací jednotka. Pokud chceme vyjádřit hodnotu např. zboží, služeb nebo odvedené práce, slouží k tomu tato funkce. Uchovatel hodnoty je název pro třetí a poslední funkci peněz, říká nám, že peníze jsou součástí majetku, tzn. majetek můžeme držet i v podobě peněz. (Černoorský, 2009)

Další kapitolou ve výuce finanční gramotnosti jsou způsoby placení, tedy hotovostní a bezhotovostní platební styk. S placením fyzickými penězi mají žáci zkušenosti už od dětství a denně se setkávají s formou hotovostních peněz. Je tedy dobře, že se učí o hodnotě peněz, aby nekoupili něco za nepříznivou cenu, uměli si vždy správně spočítat

vrácené peníze, ale hlavně aby uměli rozeznat padělky peněz. Často školy vyrazí přímo do České národní banky, kde na téma padělání peněz absolvují přednášku i s následnými praktickými ukázkami. Studenti by měli být schopni pojmenovat všechny ochranné prvky bankovek, které jsou viditelné pouhým okem.

Naopak bezhotovostní placení znamená, že platby neprobíhají pomocí mincí a bankovek, tedy nejsou v reálné podobě, ale většinou mají podobu vkladů u bank. Platby probíhají v rámci bankovních převodů, což je transakce, kdy se peníze přesouvají z jednoho účtu na druhý. (Petýrková & Chmelařová, 2011)

Souvisejícím pojmem k bezhotovostním platbám jsou platební karty a jejich fungování. Studenti by měli rozlišovat hlavně mezi dvěma základními druhy platebních karet:

- Debetní karty – není možné „jít do mínusu“ (pokud nemáte sjednaný kontokorent), platba se v co nejkratší termínu odečte přímo z vašeho běžného, ale i spořicího účtu, je-li k němu vydána. Proto se jim taky říká platební karty.
- Kreditní karty – jedná se fakticky o karty úvěrové, neboť je možné jejich prostřednictvím získat úvěr, a to v případě, že zaplacenou sumu plateb touto kartou v předem stanoveném termínu nezaplatíme na účet, který je zároveň s kreditní kartou zřízen. (Vybíhal & Kolektiv, 2011, str. 158)

Studenti se musejí umět správně rozhodnout při výběru banky s nejvýhodnějším produktem bankovního účtu pro jejich stávající situaci. Měli by se orientovat ve správě svého účtu a internetovém bankovníctví, které dnes má snad každý. Pokud zmíním také odpovědnost v této oblasti musejí si studenti uvědomovat, že nemají nikomu svěřovat svou platební kartu, ani sdělovat žádné údaje např. PIN kód nebo přihlášení do osobního bankovníctví. Student zároveň ví, jak se zachovat v případě ztráty nebo krádeže karty.

2.2.2 Cenová gramotnost

V cenové gramotnosti je cílem porozumění tržním mechanismům, tvorby cen a působení inflace. Základními pojmy trhu jsou poptávka a nabídka, důležité pro studenty je znát i jaké faktory je ovlivňují. Tržní rovnováhou rozumíme střet nabídky a poptávky, tedy chvíli, kdy je na trhu rovnovážné množství za rovnovážnou cenu. Protože je ale tento jev prakticky nemožný, nastává situace, kdy je na trhu přebytek nebo nedostatek zboží. Studenti by také měli umět rozlišit modely dokonalé a nedokonalé konkurence na trhu.

Stanovení ceny v základním principu se studenti naučili právě pomocí určení tržní rovnováhy. Dále ale tvorbu ceny ovlivňují faktory:

- Vnější – struktura trhu, nabídka a poptávka, jednání zákazníků, jejich vnímání cen, kupní síla spotřebitelů, inflace, chování konkurence, právní formy (platná legislativa, postihy při nedodržení pravidel), společenské (sociální struktura obyvatel).
- Vnitřní – cíle a strategie firmy, marketingové cíle, nálady a jejich struktura. (Vybíhal & Kolektiv, 2011, str. 247)

Nejčastějšími metodami, jak stanovit cenu jsou její kalkulace (náklady na výrobu, přidaná hodnota, zisk aj.) a srovnání ceny dle podobného konkurenčního výrobku/služby. Studenti jsou zde seznámeni i s daní z přidané hodnoty a jejími sazbami. Ve výuce by se nemělo zapomínat na upozornění, před některými cenovými praktikami prodejců.

Závěrem cenové gramotnosti je seznámení s inflací a jejími možným dopady na ekonomiku státu. *„Inflaci definujeme jako proces trvalého růstu cenové hladiny, který je spojen s nadměrnou emisí peněz. Důsledkem inflace je pak oslabení reálné hodnoty peněz, jinými slovy oslabení kupní síly. Je-li v ekonomice přítomna inflace, pak spotřebitel potřebuje na koupi jednoho koše zboží stále více peněžních jednotek.“* (Černohorský, 2009, str. 55)

2.2.3 Rozpočtová gramotnost

Poslední kapitolou, kde si rozebereme základní fráze finanční gramotnosti je rozpočtová gramotnost. Její nejdůležitější složkou je tvorba osobního/rodinného rozpočtu. *„Rozpočet, jak název říká, je rozpočítávání peněz – je to pomyslné poznačení, kam chceme peníze dát = za co je hodláme utratit.“* (Doubková & Tomek, 2016, str. 59)

Před vytvořením rozpočtu je potřeba si přesně spočítat své příjmy a výdaje. Při jeho sestavování, by se člověk měl držet základních pravidel, a to že rozpočet je pravdivý, přehledný a přiměřeně detailní, má správnou časovou souvislost, a především se dá zkontrolovat. Cílem by měl být vyrovnaný, v lepším případě přebytkový rozpočet, ze kterého se dále tvoří finanční plán domácnosti. Pokud by dlouhodobě vycházel rozpočet schodkový, tedy výdaje budou převyšovat příjmy, bez předem vytvořených rezerv, se člověk může dostat v nejhorším případě do dluhové pasti. Před touto variantou

je studenty nutno varovat a dostatečně probrat modelové příklady, aby se do takové situace nedostali nebo ji alespoň včas dokázali řešit. Vraťme se ale k tvorbě finančního plánu.

Cílem rodinného finančního plánování je správná kombinace všech příjmů a výdajů v rodině tak, aby všechny volné prostředky byly použity optimálním způsobem pro zajištění přítomnosti i budoucnosti v níže uvedených oblastech:

- zajištění přítomnosti
 - ochrana osob
 - ochrana majetku
 - ochrana úspor
- zajištění budoucnosti
 - zajištění bydlení
 - výnos z úspor
 - příjem v důchodu
 - životní cíle

Obrázek 6: Pyramida cílů

(Vybíhal & Kolektiv, 2011, str. 317)

Zdroj 6: Vybíhal & Kolektiv, 2011

Plynule na finanční plánování navazuje problematika finančních produktů dostupných na trhu, které slouží právě k osobnímu, posléze rodinnému zajištění. Pokud se budu držet předchozího obrázku pyramidy cílů, první polovina se týká ochrany osob, majetku a úspor. Všechny tyto oblasti se mohou řešit pomocí různých typů pojištění. Student by měl umět vybrat nejvhodnější produkt s ohledem na své potřeby, jak říkají standardy vzdělávání. Pojištění celkově nabízí způsob, jak je možné chránit sebe a svoji rodinu, v případě že se objeví některé z rizik. (Doubková & Tomek, 2016)

Životní pojištění student zvolí pro ochranu sebe nebo své rodiny. Majetkové a odpovědnostní pojištění pro ochranu svého majetku. Existují ale i další druhy pojištění, které nabízejí komerční neboli soukromé pojišťovny. Horní část pyramidy, která řeší zajištění budoucnosti se bude zaměřovat na spořicí a investiční produkty. U všech typů zhodnocování volných finančních prostředků, by si každý měl zodpovědět otázky jako: Za jak dlouho budu peníze potřebovat? Na co je budu chtít využít? Jsem ochotný přijmout větší riziko ztráty, za předpokladu možnosti většího zhodnocení? aj. Na základě těchto otázek pak zvolí odpovídající produkt. Kdyby chtěl člověk například zvolit konzervativní produkt se státní podporou, který mu v budoucnu může pomoci k vlastnímu bydlení

vybere si stavební spoření. Druhým produktem se státním příspěvek je doplňkové penzijní připojištění, které se využívá na zajištění klidného spokojeného důchodu. Pokud bych chtěla produkt se zajímavějším zhodnocením, ale možným rizikem ztráty, budu investovat např. do podílových fondů.

V rozpočtové gramotnosti se studenti také potřebují dozvědět o bankovníctví a s jakými druhy úvěru se v životě mohou setkat. Pokud si do budoucna budou chtít půjčit peníze mohou se rozhodnout například pro spotřebitelský úvěr, můžeme také říct „úvěr na cokoliv“. Z těchto typů úvěrů je potřeba, aby studenti opravdu dobře zvážili, na co si peníze chtějí půjčit, tyto úvěry totiž bývají velmi drahé. Je to také způsobeno faktem, že spotřebitelské úvěry poskytují i nebankovní instituce, kde bývají smlouvy pro jejich klienty často nevýhodné, ale lidé v tísní je i přesto podepíší. Účelovými úvěry jsou ty, které budou použity k účelům bydlení (koupě, výstavba, rekonstrukce, aj.). Slouží k tomu hypotéky nebo úvěry ze stavebního spoření. U úvěrových produktů by studenti měli být schopni rozeznat pojmy RPSN, tedy roční procentní sazbu nákladů, která udává, kolik za rok celkově zaplatí za úvěr, a to včetně všech možných poplatků. A také pojmem p.a., který nám říká, jaký platím ročně úrok. Téma zadlužování je v České republice čím dál více aktuální. Proto si myslím, že je to jedna z oblastí, která by se měla při výuce na středních školách probírat více a to především, jaké dluhy můžou mít dopady.

2.3 Význam finanční gramotnosti

„Finanční vzdělávání v rychle se rozvíjející oblasti finančních produktů a služeb podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a vede k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. V širším kontextu rovněž vede k uvědomění si důsledků socioekonomického vývoje společnosti, zejména s ohledem na prevenci předlužení a zajištění se na stáří.“ (MF, 2010, str. 6)

Z definice ministerstva financí jasně vyplývá, že čím dál více je důležitá ochrana spotřebitele, který se pohybuje na finančním trhu. V první řadě je ale člověk odpovědný sám za sebe a měl by si kontrolovat, co podepisuje. Přesto ale některé nebankovní společnosti a prodejci mohou využívat nižší finanční gramotnost některých občanů nebo jejich aktuální nepříznivé situace. Dohled nad většinou finančních institucí vykonává ČNB, jedná se například o banky, pojišťovny, spořitelny, penzijní fondy nebo investiční a pojišťovací zprostředkovatele, aj. Jsou tu ale i takové instituce,

které pod dohledem ČNB nejsou, zde má spotřebitel jedinou možnost, kam se obrátit se svojí stížností, a to přímo na Českou obchodní inspekci. (Petýrková & Chmelařová, 2011)

Právě stále snižující se úroveň finanční gramotnosti, která byla taky jedním z činitelů finanční krize v USA, vyslala do světa jasnou zprávu. Na základě této skutečnosti se v roce 2006 rozhodlo Ministerstvo financí vytvořit skupinu, která se bude zabývat výhradně finančním vzděláváním. Díky kooperaci státu, různých organizací a expertů byl vytvořen systém umožňující budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. (MF, 2010)

3 Projekt finanční gramotnosti

Třetí kapitolou mé bakalářské práce začíná praktická část. Nejprve se budu věnovat popisu projektu a jeho vymezení formou logického rámce. V dalších podtématech se zaměřím na kategorizaci stakeholderů projektu neboli zainteresovaným osobám. Celou kapitolu zakončím uvedením rizik projektu a jejich ošetřením.

3.1 Popis projektu

Tento projekt vznikl na základě mé vlastní iniciativy za podpory firmy FipoKV s.r.o. Inspirací k vytvoření Projektu pro podporu zvýšení finanční gramotnosti středoškolských studentů mi bylo dlouhodobé přednášení nejrůznějších témat týkajících se financí na plzeňských středních školách. Přestože jsem vždy odcházela s tím, že si žáci z přednášek něco odnesli, nikdy jsem neměla jistotu, že zrovna přednášené téma je to, které je pro ně aktuální nebo zda prezentace neobsahovala informace, které již předtím slyšeli. Proto v rámci přednášek v prvním pololetí roku 2018 studenti absolvovali test finanční gramotnosti. Ten byl složený z otázek převzatých od ministerstva financí, dalších veřejných testů a mnou vybraných praktických otázek. Kvůli obavě z malého vzorku studentů, kteří test vyplní, jsem se rozhodla totožný test uskutečnit i online formou pomocí internetového dotazníku. Tím se mi podařilo odstranit i možné ovlivnění odpovědí z předcházející přednášky. Po získání dostatečného množství vyplněných testů, jsem udělala jejich vyhodnocení. Z tohoto vyhodnocení je jasné patrné, které oblasti dělají žákům největší problémy, a proto je potřeba se na ně zaměřit. Celý projekt trval šest měsíců, což je poměrně krátká doba, ale byla dostačující pro zjištění nejdůležitějších informací, dle kterých jsem zpracovala výsledky. Z nákladového hlediska byl projekt velmi nenáročný. Jednalo se především o materiální náklady v podobě kancelářských potřeb. Dále sem mohu zahrnout cestovné pro dojíždění na střední školy. Personální obsazení obstarali dobrovolníci z firmy FipoKV s.r.o. Projekt jako takový by měl být následně zobrazen v základním trojimperativu. Protože jsou ale náklady v tomto případě minimální, a po zavedení pokračujícího projektu na základě doporučení na zlepšení, by kalkulace nákladů již přesahovala rámec této práce, rozhodla jsem se trojimperativ neuvádět.

3.2 Logický rámec

Projekt jako takový jsem definovala pomocí logického rámce. Ten udává jeho kompletní charakteristiku od základního záměru, přes hlavní cíl a následné dílčí cíle včetně detailního soupisu jednotlivých aktivit. Nedílnou součástí jsou finanční zdroje a časový harmonogram projektu. Zapomenout nesmíme ani na možná rizika související s projektem.

Základním předpokladem pro vytvoření projektu byl zájem o zjištění úrovně finanční gramotnosti u žáků středních škol. To dále určilo hlavní záměr projektu, a to zvýšení finanční gramotnosti u středoškolských studentů. Ze záměru poté vychází cíl celého projektu, kterým byl návrh na zlepšení úrovně finanční gramotnosti studentů. Klíčovými aktivitami pro průběh projektu byla komunikace se středními školami, domluvení konkrétních termínů přednášek a jejich realizace. Poté bylo možné postupovat k vyhodnocení a vytvoření návrhu na zlepšení výuky finanční gramotnosti. Dle časového harmonogramu byl projekt ukončen do 6 měsíců. Náklady byly v tomto případě velmi nízké, jak již jsem zmiňovala v popisu projektu. Rizika jsem pak kvalitativně vyhodnotila pomocí matice pravděpodobnosti a vlivu. Nejzásadněji by projekt ovlivnilo riziko malého zájmu středních škol o provedení přednášky a zhodnocení finanční gramotnosti žáků. Celkový přehled rizik včetně návrhů na ošetření je rozepsán v kapitole 3.4. Rizika projektu. Kompletní logický rámec projektu uvádím v níže přiložené tabulce.

Tabulka 1: Logický rámec projektu

Zvýšení finanční gramotnosti u středoškolských studentů	Zjištění aktuální úrovně finanční gramotnosti	Výsledky testů provedené na středních školách	X
Vypracování návrhu na zlepšení úrovně finanční gramotnosti	Vytvoření stručného manuálu s konkrétním doporučením	Zpětná vazba	Testy nebudou mít dobré výsledky
1. Oslovení středních škol 2. Uskutečnění přednášek 3. Vyhodnocení 4. Návrh na zlepšení	Domluvení konkrétních termínů Dostatek žáků na přednáškách	Mailová korespondence Prezenční listina Vyplněné testy	Nezájem středních škol o provedení průzkumu
1. Vyhledání středních škol s různými zaměřeními 1.2. Oslovení vybraných středních škol a určení termínu přednášky 2. Příprava prezentace a testu finanční gramotnosti 2.1. Průběh jednotlivých přednášek 3. Kontrola výsledků testu finanční gramotnosti. 3.1. Sdělení výsledků jednotlivým školám 3.2. Získání zpětné vazby od středních škol 3.4. Vytvoření souhrnné statistiky s výsledky 4. Dle získaných výsledků vypracovat návrh pro zkvalitnění výuky finanční gramotnosti	Finanční zdroje: vlastní financování (kancelářské pomůcky, cestovné) Lidské zdroje: práce dobrovolníků s přednáškami	Komunikace se středními školami - 1 měsíc Příprava prezentace a vytvoření testu – 1 týden Přednášky na SŠ - 3 měsíce Interpretace výsledků -1 měsíc Tvorba návrhu na zlepšení – 3 týdny Celková doba projektu 6 měsíců	Vybrané SŠ nebudou komunikovat. Termíny přednášek se budou měnit.
			Zájem o zjištění úrovně finanční gramotnosti u studentů středních škola

Zdroj 7: Vlastní zpracování, 2019

3.3 Kategorizace zainteresovaných stran

V tabulce zainteresovaných stran, uvádím jako první firmu a její dobrovolníky, kteří se na projektu podíleli. V případě hlavní představitelky firmy FipoKV s.r.o. pro pobočku Plzeň bylo nutné hned od začátku projektu úzce spolupracovat, aby bylo vše odpovídalo jejím představám. Díky spolupráci jsme pak došly ke konečnému výsledku projektu, který bude moci být použit dále pro svou práci. Zohledňuji i učitele, kteří mi umožnili přístup k nim do tříd, kde se mohla uskutečnit přednáška finanční gramotnosti. U učitelů jsem se rozhodla pro strategii zapojení, kdy bylo potřeba vysvětlit, čím pro ně přednáška bude přínosná, protože ne všichni byli ze začátku plně rozhodnuti projekt podpořit. Dále zde byla kategorie studentů, která je pro celou tuto práci klíčová a bez jejich zájmu a pomoci by nemohla vzniknout. U žáků jsem se stejně jako u učitelů rozhodla pro strategii zapojení, kdy bylo potřebné jim hned od začátku dávat najevo, proč je získávání vědomostí v oblasti finančního vzdělávání důležité. Zbývají dvě státní instituce, konkrétně Ministerstvo financí a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. U těchto stakeholderů byla důležitá strategie jejich naklonění pro projekt, což není nijak obtížné, protože se tím zároveň zapojují do jejich vlastního projektu.

Tabulka 2: Zainteresané strany

Strana	Kdo	Očekávání a požadavky	Vliv	Postoj	Strategie zapojení	Pozn.
FipoKV s.r.o.	Petra Jindrová	Získání informací pro vytvoření dlouhodobého projektu „Přednášky finanční gramotnosti“.	Velký	Kladný	Úzce spolupracovat a předávat zpětnou vazbu o chodu celého projektu.	Připravovat průběžné výsledky.
Dobrovolníci	Sabina Hovorková, Pavel Thürmer	Získání zkušeností s vedením přednášky.	Malý	Kladný	Monitorovat, předávat pouze nezbytné informace o přednáškách.	
Studenti SŠ	270 studentů a studentek	Ne všichni studenti projeví zájem o projekt. Většina si chce, ale zlepšit povědomí o fungování fin. trhu apod.	Velký	Neutrální	Zapojit co možná nejdříve, aby viděli přínos v získávání znalostí z této oblasti.	
Učitelé SŠ	Vyučující ekonomických předmětů	Převážně mají zájem o přednášky i o zjištění úrovně fin. gramotnosti u studentů.	Velký	Kladný/ Neutrální	Zapojit, vysvětlit jim výhody a nabídnout dlouhodobou spolupráci.	
Ministerstvo financí	Bez konkrétní osoby	Posílení strategie: Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ.	Velký	Kladný	Naklonit, ukázat zájem na rozvíjení jejich strategie.	
MŠMT	Bez konkrétní osoby	Posílení strategie: Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ.	Velký	Kladný	Naklonit, ukázat zájem na rozvíjení jejich strategie.	

Zdroj 8: Vlastní zpracování, 201

3.4 Rizika projektu

Zhodnocení rizik projektu jsem provedla pomocí kvalitativní analýzy. Výsledky jsem zanesla do matice rizikových faktorů dle pravděpodobnosti a vlivu na projekt.

R1 – Zadavatel projektu firma FipoKV s.r.o. nebude spokojena s průběhem projektu

- Zpracované výsledky testů finanční gramotnosti budou nevhodně nebo moc obecně zpracované. Tudíž pro firmu nebudou mít vypovídající hodnotu, podle které by mohla projekt dále rozvíjet. Dopad na tento projekt by nebyl příliš vysoký, ale mohl by ovlivnit další spolupráci.

R2 – Dobrovolníci nebudou dodržovat přidělené úkoly

- Riziko na straně dobrovolníků může spočívat v tom, že například nebudou chodit na domluvené přednášky včas a připraveni. Souvisejícím rizikem může být to, že přednášky nebudou z jejich strany správně nebo dostatečně vysvětleny. Poslední souvislostí může být ovlivňování výsledků testů, kdy mohou žákům napovídat. Samotní dobrovolníci, ale mají na projektu zájem, tedy je pravděpodobnost tohoto rizika velmi nízká.

R3 – Studenti budou záměrně v testech odpovídat špatně

- Může se stát, že studenti si budou chtít vyplnění testu zjednodušit, a tak otázky nebudou pečlivě číst a svou odpověď zvolí náhodně. Je tu i možnost, že studenti nebudou tento test brát vážně, využijí anonymity a záměrně budou odpovídat špatně, aby zkreslili celkové výsledky testů.

R4 – Ředitelé škol zamítnou žádosti na další přednášky

- Střední školy mají povinnost uspořádat pro žáky 1-2 přednášky o finanční gramotnosti během studia. Pokud už škola tuto povinnost naplnila, je možné, že další přednášky budou zamítnuty pro nedostatek časových fondů na výuku. Přestože toto rozhodnutí by projekt vysoce ovlivnilo, školy často využívají externích přednášek v období před koncem pololetí.

R5 – Konkrétní učitelé odmítnou přednášky a provedení dotazníkové šetření

- Dalším rizikem je i to, že někteří učitelé nebudou mít vůbec zájem pustit do třídy externího přednášejícího. Například z důvodu špatné předchozí zkušenosti nebo s odůvodněním, že přednášku na téma finanční gramotnost zvládnou žákům odprezentovat sami. Přesto je většina kantorů ráda, pokud od někoho mimo školu studenti slyší prezentaci, která učivo přibližuje do běžného života. Pravděpodobnost rizika je tady spíše nízká.

R6 – Školy neprojeví zájem o přednášku a průzkum finanční gramotnosti

- První kontakt se středními školami probíhá pomocí emailů, kdy adresy byly většinou vyhledány přes webové stránky škol. Riziko spočívá v tom, že zástupci středních škol nebudou reagovat na korespondenci, ať z důvodu, že jim nabídka nebude připadat zajímavá nebo ji v množství doručených emailů přehlédnout, či ji budou považovat za spam. Variantou je i to, že přednášku a průzkum finanční gramotnosti rovnou odmítnou bez dalších doplňujících informací.

R7 – Termíny přednášek se budou posouvat

- Časový dopad na projekt by mělo, kdyby učitelé přesouvali na pozdější termíny již domluvené přednášky. Pokud by se jednalo o náhradní termín v relativně krátké době v rámci několika dnů, nemělo by to významný efekt. Kdyby ale termín narušila skutečnost některých prázdnin, ředitelských dnů nebo vysoké nemocnosti studentů, znamenalo by to citelnější problém.

R8 – Státní instituce zastaví celý projekt

- Státní instituce standardně nezasahují do rozhodnutí středních škol ohledně externích přednášek a různých průzkumů. Pokud by se ale některému ze zástupců ministerstev, které na tuto oblast výuky dohlíží, nelíbil některý z postupů, na kterém je projekt postaven, je možné, že projekt bude celkově pozastaven nebo dokonce zrušen. Pravděpodobnost takového zásahu je ale velmi nízká.

Tabulka 3: Matice rizik

	Velmi nízký	Nízký	Střední	Vysoký	Velmi vysoký
Velmi vysoká					
Vysoká					
Střední			R7	R6	
Nízká		R3	R1, R5	R4	
Velmi nízká			R2		R8

Vliv na projekt

Zdroj 9: Vlastní zpracování, 2019

Jak již jsem předesílala v popisu logického rámce, největším rizikem projektu je, že o projekt bude malý zájem ze strany středních škol. Stejně velký vliv by ale mělo i riziko, že mě vedení škol odmítne, i když je to méně pravděpodobné. Pro obě tyto možnosti vidím jako nejvhodnější plán ošetření jejich zmírnění. Dosáhnu toho pomocí dobře, jasně a zajímavě formulovaných úvodních emailů, kde se budu snažit popsat projekt a jeho přínosy pro školu. U prvního rizika, firma nebude spokojena s průběhem, zvolím strategii vyhnout se. Je tedy potřeba ihned na začátku jasně definovat komunikaci, která bude probíhat během projektu a domluvit se na struktuře podávaných reportů. Rizika pět a sedm, která představují střední vliv na projekt budu řešit jejich aktivní akceptací. Tedy si připravím plán na ošetření, pokud by některé z rizik nastalo, ale nebudu ho uplatňovat, dokud si to situace nevyžádá. Velmi nízká pravděpodobnost je u rizika osm, tedy že do projektu zasáhne státní orgán, což by mělo kritický vliv. Rozhodla jsem se tuto možnost monitorovat a průběžně vyhodnocovat, zda nenastaly nějaké změny, kvůli kterým by se strategie ošetření musela změnit. Riziko druhé a třetí jsem vyhodnotila jako nejméně nebezpečné pro projekt, je možné si jich nevšímat.

4 Problematika finančního vzdělávání

Přestože se ve své bakalářské práci zabývám především finančním vzděláváním středoškolských studentů, je potřeba mít na mysli, že na tuto problematiku se musíme soustředit již u mladších dětí. Na střední školy totiž nastupují žáci, kteří mají mít znalosti z druhého stupně základního vzdělávání, ale už zde se setkáváme s nedostatky. Dle dokumentu Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který ve spolupráci vydali Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu v ČR se dozvíme, že žák nastupující na střední školu má být seznámen s informacemi ze třech základních oblastí a to, peníze, hospodaření domácnosti a finanční produkty. V níže přidaných tabulkách vidíme udané standardy dle MŠMT. (MF, MŠMT, & MPO, 2007)

Tabulka 4: Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ – peníze

Peníze	
Obsah	Výsledky
○ nakládání s penězi	○ na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
○ tvorba ceny	○ na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
○ inflace	○ objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	○ popíše vliv inflace na hodnotu peněz

Zdroj 10: Vlastní zpracování, 2019

Tabulka 5: Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ – hospodaření domácnosti

Hospodaření domácností	
Obsah	Výsledky
○ rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti	○ sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů
○ základní práva spotřebitelů	○ objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
	○ vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele

Zdroj 11: Vlastní zpracování, 2019

Tabulka 6: Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ – Finanční produkty

Finanční produkty	
Obsah	Výsledky
○ služby bank, aktivní a pasivní operace	○ uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
○ produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků	○ uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice)
○ pojištění	○ uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
○ úročení	○ vysvětlí význam úroku placeného a přijatého
	○ uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít

Zdroj 12: Vlastní zpracování, 2019

Sice zde nemůžu udělat závěr, zda děti, které vycházejí ze základních škol těmto termínům alespoň částečně rozumí, ale dovolím si říct, že pokud by byl proveden další výzkum na toto téma, výsledky by byly spíše negativní.

Vraťme se ale k žákům středních škol. Detailními odlišnostmi ve výuce na různých typech středních škol se budu věnovat níže. Zde ale již mohu uvést, že hlavním faktorem ve výuce finanční gramotnosti jsou časové možnosti učitelů. S tím souvisí i probíraný obsah, který je u neekonomických oborů a obzvláště u gymnázií značně omezený. Studenti tak mají doslova základní teoretický přehled, ale praktické zkušenosti, které by využili jim často chybí.

Při osobních konzultacích s profesorkami středních škol, které mají na starost ekonomické vzdělávání, jsem se setkala s různými názory na otázky: Co byste Vy osobně doplnila do osnov? Na co je podle Vás nejdůležitější se zaměřit u studentů v oblasti finančního vzdělávání? Z konzultace u první profesorky vyplynulo, že by se ráda více zaměřila na to, jak reálně fungují peníze v domácnostech (běžné placení složenek, rozpočet domácnosti, spoření a rezervy). Pro ni osobně je také velmi důležité vzdělávat se například v osobních produktech, které nabízejí banky a pojišťovny. Konkrétně se soustředit na to, jak se vyhnout věcem, které lidem nabízejí, přestože pro ně nejsou vhodné (např. kreditní karty). Dále mi potvrdila, že u technických oborů, které vyučuje, je opravdu malý časový fond hodin na toto téma, tudíž nemá čas ani prostor, předat žákům

více než je v základních osnovách. Na druhou stranu mi sdělila, že jsou jako škola zapojeni v rámci programu neziskové organizace s projektem Poznej své peníze, který funguje jako e-learningové vzdělávání v osobních financích. *„Projekt reaguje na měnící se podmínky života mladých lidí a jejich životní potřeby. Pomáhá zprostředkovat poznání přímé souvislosti a praktického významu studované problematiky pro budoucí profesní život. Výrazně podporuje rozvoj osobnosti mladých lidí, hlavně jejich zodpovědné chování, etické rozhodování a kritické myšlení. Rozvíjí schopnosti efektivního využívání informačně-komunikačních technologií.“* (Junior Achievement, 2002)

Další dvě profesorky se shodly na problematice zadlužování, ať už formou kreditních karet nebo jiných úvěrových produktů. Doplnily ale, že by se rády více zaměřily na důchodové zabezpečení, tedy jak je v dnešní době důležité si spořit na vlastní budoucnost, například pomocí doplňkového penzijního připojištění. Student by měl také při nástupu do práce nebo i na brigádu umět vypočítat vlastní mzdu nebo pokud budu citovat přímo paní profesorku: „Rozumět vlastní výplatní pásce.“

4.1 Znalosti finanční gramotnosti na středních školách

Každá střední škola má ve svém studijním plánu zahrnutý předmět Ekonomika. Rozdílnosti pak najdeme v jednotlivých oborech. Zatímco obory zaměřené na ekonomiku mají předmět každý rok s časovým fondem 2-3 hodiny týdně, technické, humanitní a zdravotní obory mají předmět maximálně dva roky s časovým fondem do 1-2 hodiny týdně. Rozdílně to mají pouze gymnázia, která základy ekonomiky probírají pouze okrajově v rámci předmětu Základy společenských věd.

Nyní se podíváme přímo do konkrétních témat na středních školách. Zde budu čerpat především ze stránek Národního ústavu pro vzdělávání, kde jsou uvedeny rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání a gymnázia. Jelikož studijních oborů je opravdu velké množství, zaměřím se na pět základních zaměření stejně jako výše. Tedy obory spojené s ekonomikou (obchodní akademie, ekonomika a podnikání, ekonomické lyceum, aj.), technické obory (strojírenství, elektrotechnika, stavebnictví, zemědělství, veškerá výroba, aj.), humanitní obory (pedagogika, sociální činnost, veřejnosprávní činnost, pedagogické a přírodovědné lyceum, aj.), zdravotnické obory a gymnázia.

4.1.1 Ekonomické obory

Začnu oborem, který má předmět ekonomika oproti ostatním nejrozsáhlejší, tj. střední školy s obory zaměřené na ekonomiku. Dle rámcového vzdělávacího programu pro obory ekonomické je předmět ekonomika definován takto: „*Cílem obsahového okruhu ekonomika je rozvíjet ekonomické myšlení žáků, vést je k hospodárnému jednání, chování a uplatňování ekonomických hledisek při alokaci zdrojů.*“ (MŠMT, 2007, str. 45)

Ohledně finanční gramotnosti se v úvodu zmiňují pouze v souvislosti se seznámením žáka s finančním trhem. Probírané učivo ekonomiky má 14 okruhů. První z nich dotýkající se finanční gramotnosti je okruh dva Podstata fungování tržní ekonomiky. Po jeho absolvování by žák měl mít tyto znalosti:

- Správně používá a aplikuje základní ekonomické pojmy;
- vyjádří formou grafu určení rovnovážné ceny;
- posoudí správně vliv ceny na nabídku a poptávku;
- na příkladu popíše fungování tržního mechanismu.

Následuje okruh osm Mzdy, zdravotní a sociální pojištění. Výsledek vzdělávání by pak měl být dle RVP následující:

- Orientuje se v zákonné úpravě mzdových předpisů;
- posoudí na jednoduchých příkladech vhodnost použitých forem mzdy;
- vypočte hrubou mzdu, zdravotní a sociální pojištění, náhrady mezd, zdanitelnou mzdu, čistou mzdu, nemocenské dávky, částku k výplatě;
- vyhotoví doklad pro účtování mezd;
- odliší pracovní smlouvy a dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr z hlediska mzdy, pojištění a daně z příjmů.

Dalším okruhem je již přímo Finanční trh, kde výslednými znalostmi budou:

- Používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze podle kursovní lístku;
- vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN;
- rozliší složky finančního trhu;
- rozlišuje krátkodobé a dlouhodobé cenné papíry, majetkové papíry a dluhopisy;
- na příkladu vysvětlí pohyb kurzů cenných papírů;

- odliší RM systém a burzu;
- odliší poslání centrální banky a komerčních bank;
- rozliší druhy úvěrů, jejich použití;
- provede jednoduché srovnání výhodnosti peněžních produktů;
- vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby.

V ostatních kapitolách, jsou uvedené například příčiny a druhy nezaměstnanosti, vysvětlení pojmu inflace a jejích dopadů pro obyvatelstvo nebo charakteristika platební bilance. (MŠMT, 2007)

Ekonomické obory mají tedy velmi rozsáhlý přehled v oblasti finanční gramotnosti.

4.1.2 Technické, humanitní a zdravotní obory

Střední školy se zaměřením na technickou, humanitní a zdravotní výuku mají dle RVP tzv. Ekonomické vzdělání, které je definováno takto: „*Cílem této vzdělávací oblasti je rozvíjet ekonomické myšlení žáků a umožnit jim pochopit mechanismus fungování tržní ekonomiky, porozumět podstatě podnikatelské činnosti a principu hospodaření podniku. Žáci získají předpoklady pro rozvíjení vlastních podnikatelských aktivit a naučí se orientovat v právní úpravě podnikání. Součástí je učivo o marketingu a managementu a využití jejich nástrojů při řízení provozu hospodářských subjektů různých úrovní. Důležitá je také znalost fungování finančního trhu, národního hospodářství a EU. Žáci jsou vedeni k praktickému využívání osvojených poznatků v oboru. Vzdělávací oblast je úzce propojena s průřezovým tématem člověk a svět práce a se standardem finanční gramotnosti pro střední vzdělávání.*“ (MŠMT, 2007, str. 45)

Přestože je definice velmi blízká té, která je uvedena u ekonomických oborů, najdeme ve výuce předmětu ekonomické vzdělávání viditelné rozdíly. Překvapivě mají technické a zdravotní obory osnovy téměř totožné. Skládají se ze šesti okruhů, které se všechny částečně dotýkají oblasti finanční gramotnosti. Níže jsem vybrala ty nejdůležitější okruhy, kde by žáci měli mít tyto výsledky vzdělávání:

Podstata a fungování tržní ekonomiky

- Používá a aplikuje základní ekonomické pojmy;
- na příkladu popíše fungování tržního mechanismu;

- posoudí vliv ceny na nabídku a poptávku;
- vyjádří formou grafu určení rovnovážné ceny;
- stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH a vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa a období;
- rozpozná běžné cenové triky a klamavé nabídky.

Mzdy a zákonné odvody

- Orientuje se v zákonné úpravě mezd a provádí mzdové výpočty, zákonné odvody;
- vypočte sociální a zdravotní pojištění.

Daňová soustava a finanční trh

- Orientuje se v soustavě daní, v registraci k daním;
- dovede vyhotovit daňové přiznání;
- rozliší princip přímých a nepřímých daní;
- vede daňovou evidenci pro plátce i neplátce DPH;
- charakterizuje finanční trh a jeho jednotlivé subjekty;
- charakterizuje peníze a jednotlivé cenné papíry;
- používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze podle kursovní listku;
- orientuje se v produktech pojišťovacího trhu, vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby;
- vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl.

(MŠMT, 2007)

V okruhu Národního hospodářství pak získávají informace ohledně nezaměstnanosti, inflace nebo platební bilance. Nejvíce mě ale zaujalo, že v okruhu zabývající se podnikovými věcmi se žáci dozvídají o druzích škod vůči zaměstnavateli. Měli by poté být schopni popsat vysvětlit a porovnat druhy odpovědnosti za škody zaměstnance vůči zaměstnavateli a naopak. Měli by být i seznámeni s tím, jak těmto škodám předcházet.

V humanitně zaměřených oborech je oblast ekonomického vzdělávání poněkud ztenčena oproti předchozím třem zaměřením studia. Za to zde ale mají přidané dva okruhy navíc a to, Veřejné finance a Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, hygiena práce a požární prevence. Tyto obory také mají okruh Podstata a fungování tržní ekonomiky, který zahrnuje i finanční trh. Žák po dokončení studia umí:

- Používat základní ekonomické pojmy;
- na příkladu popsat fungování tržního mechanismu;
- objasnit, jak občan přispívá do státního rozpočtu;
- charakterizovat ukazatele vývoje národního hospodářství;
- vysvětlit systém odvodu daní;
- orientovat se v platebním styku;
- popsat vkladové produkty;
- charakterizovat zákonné a smluvní pojištění, vybrat nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby;
- vysvětlit způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN;

V okruhu Mzdy a zákonné odvody, pak žák získá tyto dovednosti:

- Orientuje se v zákonné úpravě mezd;
- vypočte na příkladu hrubou a čistou mzdu sociální a zdravotní pojištění;

(MŠMT, 2010)

4.1.3 Gymnázia

Poslední oborem, kterému se budu věnovat jsou gymnázia. Dle publikace Rámcový vzdělávací program pro gymnázia pojmy finanční gramotnosti najdeme pod kapitolou Vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Tato kapitola je definována následovně: *„Vzdělávací oblast Člověk a svět práce je nepostradatelnou součástí systému všeobecného vzdělávání žáka a jeho přípravy na další vzdělávání a vstup do profesních vztahů. Vzdělávání v oblasti světa práce má žáka uvést do plnohodnotného profesního i ekonomického občanského života. I když nemůže nahradit vlastní profesní zkušenosti, snaží se žáka teoreticky i prakticky připravit na situace, s nimiž se v profesním životě zcela běžně setká. Ve svém budoucím profesním životě se žák neobejde bez základních znalostí tržní ekonomiky, světa financí, hospodářských struktur státu i Evropské unie a vlivu globalizace světového trhu ani bez znalostí světové ekonomiky. Potřebuje znát nejen své pracovní povinnosti, ale i svá práva.“* (Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, str. 47)

Dále se v rámci charakteristiky dočteme, že se zde klade velký důraz na orientaci ve stále se vyvíjejícím ekonomickém prostředí. Proto je potřeba, aby žáci dokázali dobře posoudit situace ve kterých se můžou nacházet a nepodléhali povrchnímu úsudku nebo marketingovým lákadlům. Tomu se snaží na školách předejít pomocí modelových příkladů nebo nejrůznějších besed s přizvanými odborníky.

Konkrétní probírané pojmy na gymnáziích tedy jsou pracovní právo, kde řeší právní podmínky pracovního poměru, a s jakými smlouvami se můžou setkat. Učí se také základní principy ohledně počítání vlastní mzdy, jaké odvody se jich týkají, a jak to například vypadá v případě pracovní neschopnosti. Dalšími tématy, která bych sem zahrнула jsou daňová soustava, inflace, kurs měny, HDP a celkový souhrn státní sociální politiky. Přímo v rámci vzdělávacího programu najdeme část zabývající se financemi, která je z hlediska finanční gramotnosti zdaleka ta nejpodstatnější. Tady se stejně jako u předchozích typů středních škol žáci setkávají s informacemi o funkci peněz, hospodaření peněz v domácnosti, finančními produkty a bankovní soustavou. (Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007)

Tímto se uzavírá část probíraná na gymnáziích. Dovoluji si říct, že zde mají studenti nejmenší časový fond, ve kterém je vše probíráno.

4.2 Přednáška finanční gramotnosti

Pro podporu své práce jsem se rozhodla nabídnout středním školám hodinovou přednášku základů finanční gramotnosti. Zájem projevil celkem 5 středních škol, kdy učitelé byli rádi, že mohou takovou příležitost využít. Žáci totiž musí absolvovat externí přednášky z praxe během doby studia. Celkem jsem tedy s přednáškou navštívila 8 tříd s různými studijními obory.

4.2.1 Obsah přednášky

Obsah přednášky jsem volila podle osobních předchozích zkušeností. Chodím se svou kolegyní po středních školách již 4 rokem. Profesori si můžou vybrat jaké zaměření by přednáška měla mít. Konkrétně nabízíme tato témata: finanční gramotnost – rodinné finance, bankovníctví, hypotéky a úvěry, kreditní a debetní karty, pojišťovnictví, životní pojištění, neživotní pojištění, důchodový systém v ČR, státní dotace a daňové úlevy nebo cashflow kvadrant – možnosti vydělávání peněz. Pro svoji praktickou část bakalářské práce jsem tedy zvolila kombinaci, která obsahuje základní pojmy z oblasti financí.

Při úvodu celé přednášky se samozřejmě znovu studentům představím, a řeknu pár vět o sobě. Dělán to vždy, aby žáci měli lepší představu o tom, kdo před nimi právě stojí, a aby věděli z jakého důvodu jsem za nimi přišla. První částí přednášky je představení celého finančního trhu. Začínám tím, že oslovuji žáky s otázkou, co je napadne, pokud se řekne slovní spojení „finanční instituce“. Téměř vždy se setkávám se stejnou odpovědí, a to banka. Studenti mají v tomto samozřejmě pravdu, banky mají početně největší zastoupení na finančním trhu. V prezentaci mám dokonce uvedený přesný počet aktuálních bankovních institucí v České republice. Údaj je převzatý z výroční zprávy ČNB, kdy databáze CERTIS (systém mezibankovního platebního styku) udává aktuální počet bank s číslem 46. Dalším početným článkem finančního trhu jsou pojišťovny. Česká asociace pojišťoven ve svých statistických údajích uvádí celkem 28 pojišťoven pro rok 2018. Podle stránek ministerstva financí mám v prezentaci uvedeno, že na českém trhu dlouhodobě funguje 5 stavebních spořitelen. Zde se studentů ptám, zda si oni sami střežují peníze v rámci stavebního spoření nebo jestli vědí, zda jim peníze ukládají na spoření jejich rodiče. Odpovědí je většinou to, že studentům spoří jejich rodiče. Velkým překvapením pro mě ale byla informace, že neví nebo se nikdy nezajímali o to, jak vysoká částka je na jejich účtu stavebního spoření. Obzvláště překvapující je to v případě, že jim už bylo více než 18 let, tudíž s penězi můžou nakládat i oni sami. Poté se přesouvám k investičním fondům, se kterými se studenti většinou ještě nesetkali. Dle informací ze stránek ČNB se v prosinci 2018 na českém pohybovalo téměř 500 investičních fondů. Studentům dále představuji, že jsou na trhu leasingové společnosti a nebankovní instituce. Bavíme se také o burzách a jaké druhy znají. Nesmím zapomenout zmínit kontrolní orgány celého finančního trhu. Tím základním je

přímo Česká národní banka s pomocí krajských finančních úřadů. (ČNB, Výroční zpráva , 2017) (ČAP, 2018) (ČNB, 2018)

V dalších slidech prezentace přecházím k více vzdělávacím tématům. Konkrétně se bavíme o fungování bankovního trhu, jeho základních pojmech, a i jeho možných nástrahách pro běžného občana. Ptám se například na otázky: Jaká je nejvýhodnější banka? Co je podle nich lepší, zda si spořit nebo si vzít hypotéku? Vždy studentům nechávám čas, aby se nad tím zamysleli, zároveň ale následně chci, aby své myšlenky formulovali a řekli svůj názor na danou věc. Následuje slide s pojmy RPSN a p.a., kdy studenty požádám, aby se mi tyto dvě zkratky pokusili definovat a určit mezi nimi rozdíl. Udávám zde i příklady, co například spadá do roční procentní sazby nákladů za různé poplatky. Dále si vysvětlujeme, podle čeho se určí, zda úvěr bude účelový či neúčelový. Při základní teorii o bankovních produktech se s nimi také bavím o tom, zda někde využívají běžný účet a jestli vědí, jaký druh karty k němu dostali. Většinou si jsou studenti vědomi rozdílu mezi běžnou platební kartou a kreditní kartou, ale je dobré jim rozdíly připomenout. Tuto část zakončuji praktickými příklady, kdy studentům promítnu zadání hypotečního úvěru, ale se dvěma různými úroky. Oni mají za úkol odhadnout, jak se pravděpodobně změní splátka a kolik celkem na úvěru přeplatí. Ukazuji také obdobný příklad u neúčelového úvěru na automobil, kde je velmi vysoký úrok. Cílem je, aby žáci viděli reálná čísla, se kterými se v praxi běžně setkávám. Zmiňuji se i o nástrahách v podobě půjček od nebankovních institucí, které mají často líbivé reklamy, kde jsou šťastní mladí lidé v zařízeném bytě nebo novém autě, ale skutečnost se od těchto reklam dalece vzdaluje.

Poslední částí přednášky je úvod do rodinných financí. Téma je, jak měly být peníze rozloženy v rámci domácnostech dle firemního know-how firmy FipoKV s.r.o.

5 Průzkum finanční gramotnosti

V páté kapitole budu řešit především samotnou úroveň finanční gramotnosti středoškolských studentů. Pomocí průzkumového dotazníků zjistím, jaké oblasti si již osvojili, a v čem je potřeba žáky více rozvíjet. Oni sami také zhodnotí, jak probíhá výuka na toto téma a zda by měli zájem dozvědět se více informací. Kapitolu zakončím vyhodnocením dotazníku.

5.1 Metodika průzkumu

Pro průzkum finanční gramotnosti středoškolských studentů jsem se rozhodla, že nejvhodnějším způsobem bude dotazníkové šetření formou testových otázek. Abych dosáhla, co největšího možného počtu respondentů, kteří se účastní tohoto testu, zvolila jsem dva způsoby jejich oslovení. První byla zahrnuta v rámci přednášky o finanční gramotnosti, kterou popisují v předešlé kapitole. Po absolvování přednášky ihned následovalo vyplnění testu papírovou formou. Touto cestou jsem získala 115 kompletně vyplněných dotazníků. Protože by mohlo dojít ke zkreslení odpovědí studentů z důvodu ovlivnění předcházející přednáškou, rozhodla jsem se ten samý test realizovat i online formou. Pomocí online dotazníku jsem získala dalších 155 odpovědí. Tedy celkový počet, ze kterého mohu zpracovat výstup je 270 vyplnění dotazníků od žáků středních škol převážně z plzeňského kraje. Testové otázky budu vyhodnocovat, jednotlivě a krátce shrnu jejich výsledky. U problémovějších otázek doplním slovní shrnutí graf s výsledky odpovědí žáků. Porovnáím také výsledky papírových dotazníků s těmi vyplněnými online formou, protože tyto nebyly ovlivněny přednáškou.

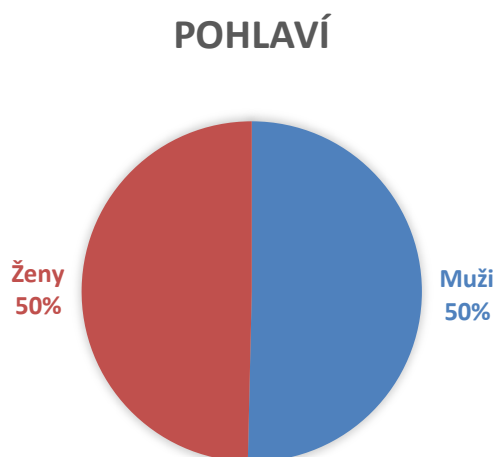
5.2 Složení testu

Test finanční gramotnosti jsem navrhovala na základě toho, jaké by měl mít student střední školy znalosti nejen při ukončení studia, ale již získávat v jeho průběhu. Složení testu je kombinací otázek z internetových stránek Ministerstva financí, konkrétně jsou to testy ze sekce Otestujte se, kde je finanční gramotnost rozdělena na oblasti finanční znalost a finanční odpovědnost. Zde jsem se inspirovala a vlastní test jsem také rozdělila na dvě části dle příkladu ministerstva. Další otázky jsem použila z internetového zpravodajského serveru idnes.cz z oblasti ekonomika, kde uváděli kvíz s názvem

Vyzkoušejte svou finanční gramotnost. Test jsem doplnila několika vlastními otázkami, kdy jsem čerpala především z osobní praktické zkušenosti. Otázek související s finančními znalostmi jsem do dotazníku zahrnula 10 a otázek týkajících se finanční odpovědnost celkem 5. (MF, 2013) (MF, 2013) (iDnes.cz, 2015)

Studenti odpovídali na tři demografické údaje. Prvním z nich bylo pohlaví, kde se mi podařilo získat rovnoměrné rozložení v podobně 136 respondentů mužů a 134 žen.

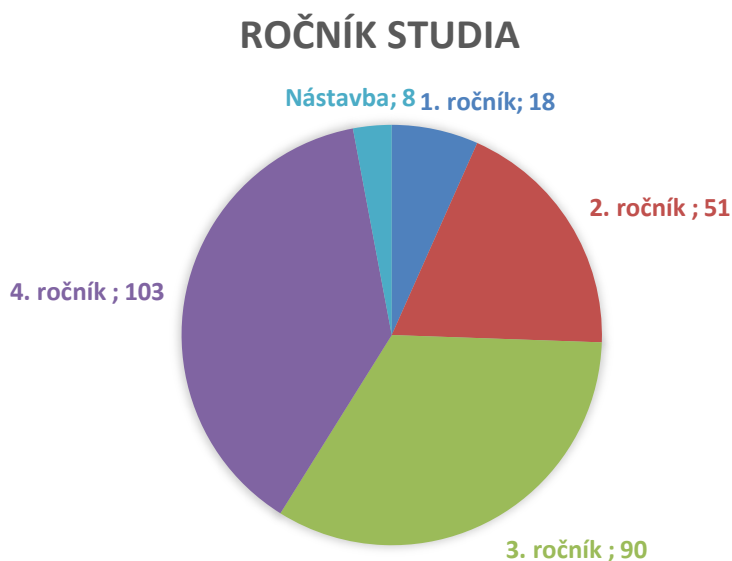
Graf 1: Pohlavní respondentů

Zdroj 13: Vlastní zpracování, 2019

Dalším rozdělením byl jejich ročník studia tj. 1. – 4., popřípadě nástavba. Největší zastoupení zde měli starší ročníky, které budou brzy končit studium.

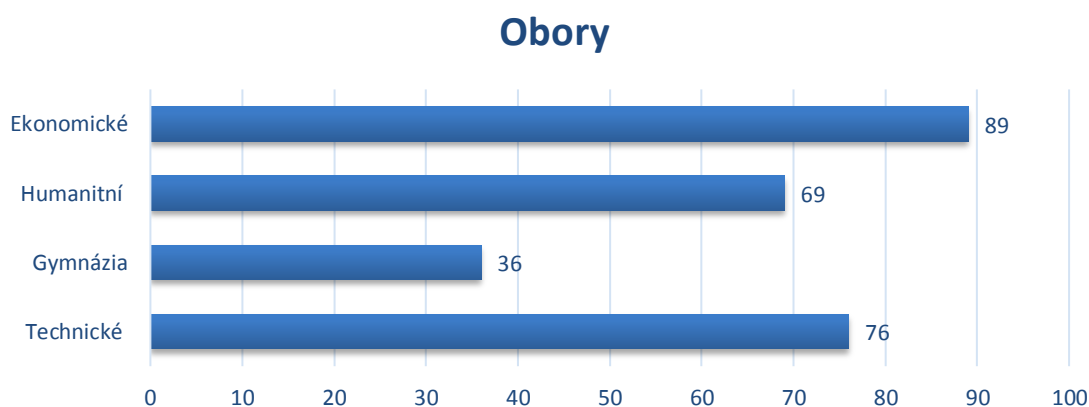
Graf 2: Ročník studia

Zdroj 14: Vlastní zpracování, 2019

Poslední otázkou ohledně identifikace byla jejich škola a oborové zaměření. Studenti z více než 15 škol odpovídali na tento dotazník. Co se týče oborů bylo tu více než 25 různých zaměření. V grafickém zobrazení se budu držet rozdělení, které jsem vyspecifikovala výše v kapitole Znalosti finanční gramotnosti na středních školách.

Graf 3: Obor studia

Zdroj 15: Vlastní zpracování, 2019

V následujících podkapitolách se již zaměřím na rozdělení papírového dotazníku s přednáškou a online dotazníku.

5.2.1 Finanční gramotnost

1. Umíte spočítat jednoduché úročení? Předpokládejme, že uložíte 100 Kč na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné platby ani výběry. Jaký bude zůstatek na konci roku po připsání úroku? (Neuvažujeme žádné poplatky ani daň)

- A) 120 Kč
- B) 112 Kč
- C) 102 Kč
- D) 98 Kč

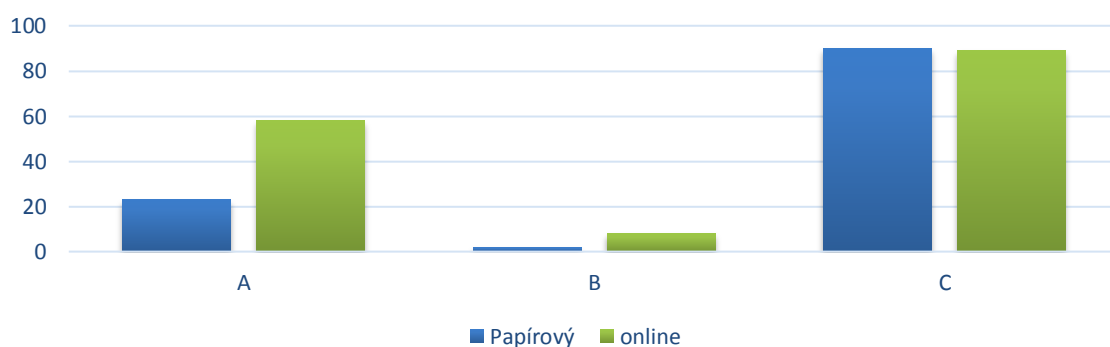
Otázka jednoduchého úročení vkladů dopadla vcelku kladně. Přesto by dle mého názoru mohla mít lepší výsledek. Téma úročení je zahrnuto ve standardech vzdělávání MŠMT již na 2. studii základních škol. Větší část správných odpovědí měli respondenti, kteří odpovídali v klidu doma online. Zatímco studentům, kteří dotazník vyplňovali

ve škole, nejspíš ujela desetinná čárka. Překvapením pro mě byla i odpověď 98 Kč, kdy podle všeho jsou studenti na spořicímu účtu v mínusu.

2. Víte, co znamená zkratka RPSN?

- A) Roční procentní sazba nákladů – ukazuje, jak velký zaplatím ročně úrok
- B) Racionální procentní sazba nákladů – říká, kolik by měl úvěr stát, aby to nebyla lichva
- C) Roční procentní sazba nákladů – udává, kolik celkem zaplatím navíc ročně za úvěr

Graf 4: RPSN

Zdroj 16: Vlastní zpracování, 2019

I u otázky zabývající se jednou z nejdůležitějších zkratk v oblasti půjček odpověděla správně více než polovina studentů. O něco lepších výsledků zde dosahovali žáci, kteří předtím absolvovali přednášku.

3. Je nějaký rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

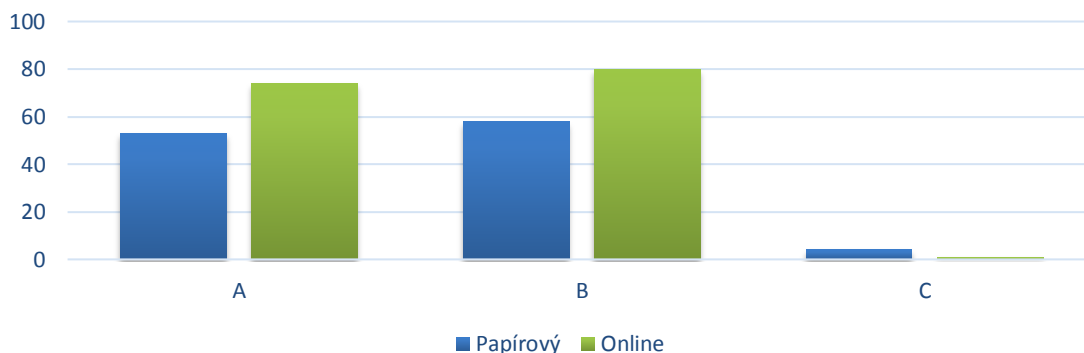
- A) Žádný není
- B) S debetní kartou platíte svými penězi, s kreditní kartou čerpán do mínusu a půjčují si od banky
- C) Žádný není, když využívám bezúročné období
- D) Za placení debetní kartou naskakuje úrok, placení kreditkou je zdarma

Otázka platebních karet je jedna z nejčastějších v oblasti finančního vzdělávání. Dle výsledků můžu konstatovat, že tato základní otázka až na některé jedince nikoho nezaskočila a dokázali správně určit rozdíl mezi kartou debetní a kreditní. Opět jde o otázku převzatou již standardů základního vzdělání.

4. Každý pracující člověk ze svého příjmu odvádí sociální pojištění, které obsahuje důchodové zajištění. Co se děje s touto částí peněz?

- A) Pracující generace přispívá na generaci ve starobním důchodu.
- B) Každý průběžně spoří na svůj důchod.
- C) Děti financují život v důchodu svých vlastních rodičů.

Graf 5: Důchodové zajištění

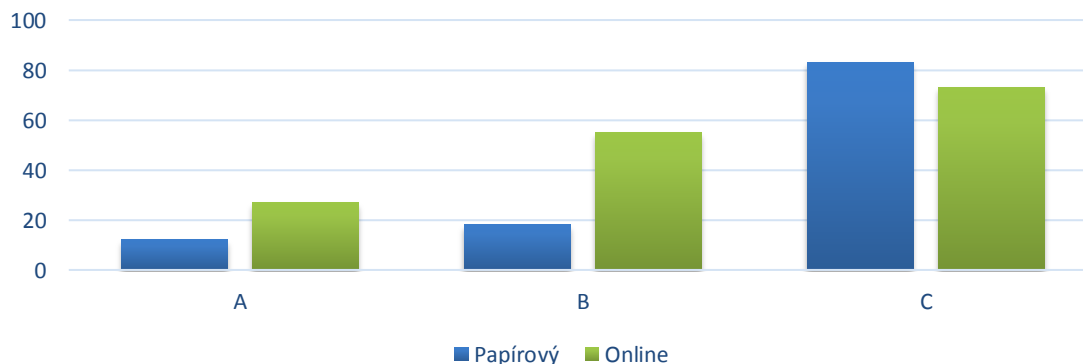
Zdroj 17: Vlastní zpracování, 2019

Otázka důchodového zabezpečení byla první, kde studenti odpověděli ve více případech špatně. Tato situace nastala v obou typech dotazování, kdy více jak polovina odpovědí byla chybná. Část týkající se důchodů nebyla zahrnuta ani v přednášce, proto si myslím, že výsledky obou skupin jsou obdobné. Formulaci této otázky jsem vytvořila sama, a to na základě obsahu RVP pro střední školy.

5. Je výhodnější úvěr za 1% p.m., nebo za 10% p.a.

- A) Je to úplně stejné
- B) Výhodnější je úvěr za 1% p.m.
- C) Výhodnější je úvěr za 10% p.a.

Graf 6: Výhodnější úvěr

Zdroj 18: Vlastní zpracování, 2019

Následuje otázka, kde studenti mají porovnat výhodnost dvou úvěrů. Přestože opět nadpoloviční většina odpověděla správně, celkový výsledek bych pozitivním nenazvala. Především kvůli tomu, že studenti, kteří absolvovali přednášku se setkali s pojmy p.a. a p.m., tudíž by tuto úlohu měli bez problému zvládnout.

6. *Jaké jsou v České republice sazby DPH (Daň z přidané hodnoty)?*

- A) Základní 25%, snížená 15%, druhá snížená 11%
- B) Základní 21%, snížená 10%, druhá snížená 8%
- C) Základní 21%, snížená 15%, druhá snížená 10%

S pojmem daně z přidané hodnoty se opět žáci setkávají již na základních školách, student na střední škole by již této dani měl plně rozumět a rozpoznat ji v běžném životě. Otázku hodnotím za jednu z méně chybových, kdy lepší výsledek byl u online dotazníku.

7. *Jak se dá zjistit, že je bankovka pravá?*

- A) Pravost bankovek zaručují ochranné prvky, které na sobě každá z bankovek má. Jejich počet se mírně liší podle nominální hodnoty bankovky.
- B) Bankovku stačí prohlédnout pod UV lampou, falešná bankovka pod UV zářením zčerná.
- C) Pravost bankovky jednoznačně ověříme díky soutiskové značce, která je vidět v průhledu proti světlu. Soutisková značka je kruhová a tvoří ji písmena ČR.

Pravost bankovek je nejzákladnější oblast v peněžní gramotnosti, kdy by student měl být schopný peníze používat v běžných situacích. Jednou paní profesorkou jsem byla upozorněna, že odpovědi v této otázce mohou být sporné. Načež jsem odpověděla, že odpověď C sice udává jednu ze správných informací, jak ověřit bankovku, ale jen podle soutiskové značky nelze celkově určit její pravost. Odpovědi zde opět byly z více než 70% správné.

8. *Kdo má právo vydávat v ČR bankovky a mince?*

- A) ČNB po dohodě s vládou ČR
- B) Výhradně vláda ČR
- C) Výhradně ČNB

Další otázka z oblasti peněžní gramotnosti se týká emise nových bankovek a mincí. Z odpovědí je patrné, že si respondenti uvědomují, že tato pravomoc náleží ČNB.

9. Co je inflace?

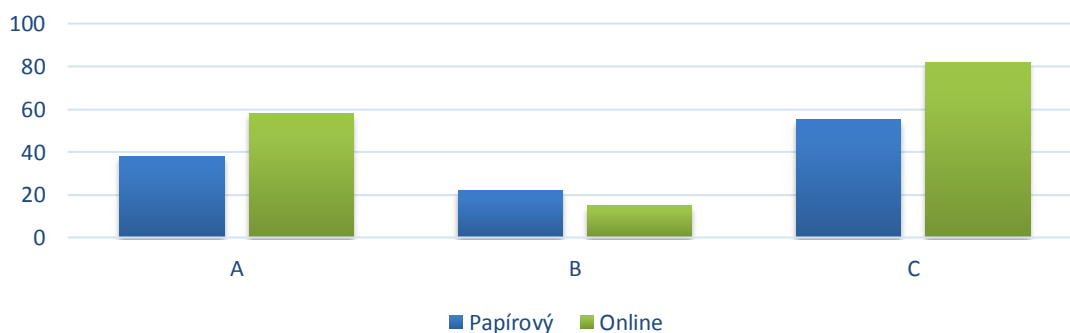
- A) Inflace je definována jako nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období.
- B) Inflace znamená umělé navýšení spotřebitelských cen (z anglického inflation=nafouknutí)
- C) Inflace je definována jako pokles cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období.

Třetí otázka týkající se peněžní gramotnosti je zaměřená na inflaci. Žáci by měli být schopni vysvětlit její podstatu a jaký dopad má na obyvatele a finanční trh v ČR. Odpověď na tuto otázku mělo 65 % studentů správně. Špatnou odpověď převážně tvořila ta část studentů, která si spletla nárůst a pokles cenové hladiny.

10. Je povinné ručení povinné ze zákona, a jaké škody kryje?

- A) Je povinné, kryje škodu na vlastním autě.
- B) Není povinné, kryje škodu na autě třetí osoby.
- C) Je povinné, kryje škodu na autě třetí osoby.

Graf 7: Povinné ručení

Zdroj 19: Vlastní zpracování, 2019

Mnou zvolená otázka se týkala finančního produktu, konkrétně odpovědnostního pojištění z provozu vozidla. Větší část ze všech respondentů je již ve třetím nebo vyšším ročníku školy, což znamená, že jim je nebo brzo bude 18 let a mohou si zažádat o řidičské oprávnění. Během přednášky ve školách jsem dělala rychlý průzkum, kdo ze studentů, již řidičské oprávnění má. Pokud jsem byla ve třídě vyšších ročníků, vždy to byla víc než polovina studentů. Proto jsou odpovědi na následující testovou otázku dost znepokojivé. Výsledek je téměř přesně 50/50, tedy otázka přímo z praxe, byla pro studenty náročnější. Doufejme, že studenti s platným řidičským oprávněním měli odpověď správně.

5.2.2 Finanční odpovědnost

Část testu zabývající se finanční odpovědností měla celkem 5 otázek. První otázka z tohoto bloku spadá k právům spotřebitele, konkrétně do kategorie obsah smluv. Věřím, že dle odpovědí studenti předložené smlouvy opravdu řádně prostudují nebo se s někým poradí. Přesto se našli i tři odpovědi, kdy žáci uvedli, že smlouvu podepíší okamžitě bez bližšího prostudování, což mě velmi zaskočilo. Také další poměrně důležitá otázka se zabývala zadlužeností. Studenti zde opět téměř všichni správně vyhodnotili, že půjčka v zadání je opravdu nevýhodná a pokusí se situaci vyřešit jiným způsobem. U otázky, jak se studenti zachovají v případě, že jim přijdou na účet peníze, které jim nenáleží, převažuje správný názor, a to peníze neodkladně vrátit. Přesto se zde najdou odpovědi, kdy by se studenti rozhodli poslat zpět jen část peněz nebo dokonce si částku ponechat celou. V předposlední otázce z celého testu jsem se zaměřila na hospodaření domácností. Zde jsme opět diskutovaly s jednou profesorkou nad tím, že otázka je spíše subjektivní dle pocitů každého žáka. Moje odpověď byla ano, ale pouze pokud se bavíme o možnostech rezervy v domácnostech 3-6 příjmů nebo 7-10 příjmů. V případě, kdy by měl člověk rezervu pouze 1-2 měsíční příjmy bývá tato částka často nedostačující. Například pokud platím nákladnější opravu na automobilu před technickou prohlídkou a zároveň v domácnosti přestane fungovat stářím některý ze spotřebičů, který opravdu potřebuji, častým řešením v této situaci bývá vzít si půjčku, čímž se člověk zbytečně zadlužuje. V poslední otázce testu odpovědi respondentů jak při vyplňování papírových, tak online dotazníků byly téměř shodné na otázku, zda by někomu dali své přihlašovací údaje k bankovnímu účtu. 75 % respondentů by je nedalo nikomu, zbytek by je sdělil osobě blízké, popřípadě bankéři. Celkové shrnutí této oblasti má velmi pozitivní výsledky.

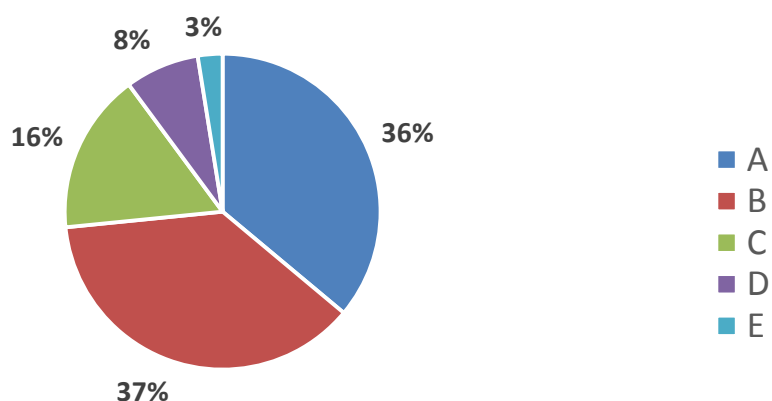
5.3 Hodnocení výuky studenty

Na úplný závěr testu jsem zvolila dvě otázky, týkají se subjektivních pocitů žáků. V rámci první otázky studenti hodnotí jejich dosavadní výuku finanční gramotnosti ve škole. U druhé otázky, pak zjistíme, zda jim dosavadní časové fondy pro výuku stačí nebo by ocenili navýšení či jinou možnost, jak získávat informace.

1. Jak hodnotíte výuku finanční gramotnosti na vaší škole?

- A) Dobře. V rámci výuky jsme měli téma finanční gramotnost.
- B) Něco jsme ve škole probírali, ale ne moc do hloubky.
- C) Špatně. Finanční gramotnost jsme neprobírali.
- D) Zatím jsme finanční gramotnost neměli, ale měla by být součástí výuky ve vyšším ročníku.
- E) Jiná

Graf 8: Výuka FG na SŠ

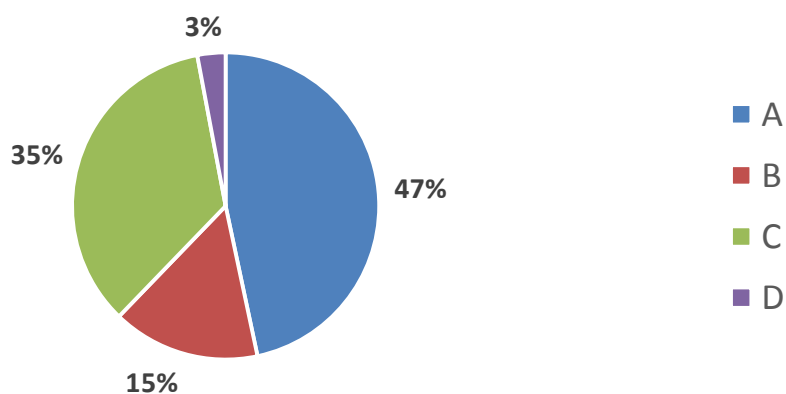

Zdroj 20: Vlastní zpracování, 2019

2. Měli byste zájem o rozšířenější výuku finanční gramotnosti?

- A) Ano. Mělo by to být více zahrnuto v osnovách ve škole v rámci nějakého předmětu.
- B) Ano. Kromě školy bych rád/a chodil i na veřejné bezplatné kurzy pro mladé lidi.
- C) Ne. Myslím, že je to takto dostačující.
- D) Jiná

Graf 9: Rozšířenější výuka

Zdroj 21: Vlastní zpracování, 2019

Z první otázky vyplývá, že třetina studentů si je jistá v oblasti finanční gramotnosti a znalosti předané ze školy jim přijdou dostačující. V polovině případů, ale mají studenti pocit, že jejich vědomosti by mohli být lepší a rádi by se více vzdělávali ve škole. 15 % dotazovaných by se pak chtělo účastnit i veřejných vzdělávacích kurzů.

5.4 Vyhodnocení testů

Pokud se při vyhodnocování dotazníků budu držet Standardů finanční gramotnosti pro střední školy a Rámcově vzdělávacích programů, zhodnotila byl celkový výsledek následovně.

Nejrozsáhlejší částí testu byla oblast zabývající se různými druhy produktů na finančním trhu. U nejzákladnějších pojmů jako kreditní karta, již žáci chápou, o jaký produkt jde a jaké podmínky se s ním pojí. Důvodem bude, že platební karty jako takové jsou jedna z prvních věcí, se kterou se osobně setkávají na finančním trhu. S tím souvisí i úročení běžných a spořicíh účtů. Pokud student využije základní matematické znalosti a připojí logické myšlení při výpočtech, má v této oblasti jasno. Nejvíce otázek jsem zaměřila na problematiku zadlužování. Žáci mají dobré teoretické znalosti a většina z nich dokáže vysvětlit základní pojmy úvěrových produktů. Z doplňujících otázek ale vyplývá, že studenti již tyto znalosti neumějí použít do praxe. Pojišťovny jsou poslední oblastí finančního trhu v testu, zde jsem zvolila otázku týkající se odpovědnosti z provozu vozidla. Domnívám se, že povinné ručení je jedním z produktů na trhu pojištění, se kterým se člověk setkává hned v 18 letech při pořizování vlastního automobilu. Ohledně pojistných produktů, ale je z testu patrné, že praktické znalosti u studentů nejsou dostačující. Dle MŠMT by měl student být schopný vybrat nejvhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby. (MF, MŠMT, & MPO, 2007)

Druhé nejrozsáhlejší téma v testu se týkalo informací, které student získává v oblasti peněz. Žáci se dobře orientují v nejběžnějších platebních prostředcích, u hotovostních transakcí jsou schopni poměrně snadno určit pravost bankovky, kterou drží v ruce. Dokáží si také poradit při tvorbě ceny, a to včetně početních operací a určení daně z přidané hodnoty. V celku jasno mají studenti i o emisích nových hotovostních prostředků. Přestože se někteří domnívají, že s tím nějak souvisí i vládní rozhodnutí, vědí, že hlavní slovo v tomto případě má Česká národní banka. Otázka inflace byla pro studenty nejnáročnější z oblasti peněz. Někteří z nich si pletli nárůst s poklesem cenové hladiny.

Tento fakt bych přisuzovala tomu, že studenti zde mají naučenou teoretickou definici, ale praktické vysvětlení nebo příklady k inflaci nebyly vždy dostatečně probrány. Další z otázek se zabývala rodinným rozpočtem, konkrétně rezervami. Přestože většina studentů odpověděla instinktivně dobře, pořád se ale našla velká část studentů, kteří si myslí, že v domácnosti stačí mít poměrně malou finanční rezervu. U otázky k práвам spotřebitele a obsahu podepisovaných smluv, byly odpovědi povětšinou dobře. Vystává zde, ale otázka doplňující, a to, jestli studenti odpovídali podle jejich opravdového chování nebo napsali odpověď, která je podle nich správná. Poslední část vyhodnocení jsem nechala pro nejvíce chybovou odpověď. Jedná se o otázku z oblasti mzdy a zákonných odvodů, konkrétně důchodového zabezpečení. Studenti sice tuší, co jim odchází z hrubé mzdy, ale bohužel dle odpovědí je vidět, že již neví, kam dané odvody plynou a co se z nich dál hradí.

Zde bych ráda navázala vlastním shrnutím výsledků testů. Co se týče vědomostí žáků je zde patrné, že věci, které se již učili na základní škole a na středních školách se více prohlubují, jim nedělají problémy vysvětlit ani prakticky používat. Jedná se především o znalosti v oblasti peněz a platebních prostředků. U nově probíraných témat jako inflace, bankovní a pojistné produkty nebo mzdová problematika, mají studenti ale výraznější nedostatky.

6 Doporučení návrhu na zlepšení

V minulosti bylo nezbytné postupně přidat do osnov výuky vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích kvůli narůstající potřebě, aby studenti, kteří vycházejí ze škol s nimi uměli pracovat. Mělo by se stejně tak začít přemýšlet o obdobném zavedení hodin finanční gramotnosti. V aktuálním prostředí stále se rozrůstajícího finančního trhu, kdy se začínáme potýkat s vysokou zadlužeností lidí a nevyhovujícími podmínkami důchodového systému, nestačí mít finanční vzdělávání zahrnuté pouze v hodinách ekonomiky a základů společenských věd. Vláda v minulém desetiletí udělala správný krok pro pomoc této problematice, nyní ale začíná být minulé řešení nedostačující.

Jak se zjistilo pomocí dotazníků na středních školách, studenti se nejvíce zabývají tím, jak teoretické znalosti získané ve škole použít v běžném životě. Projekt, který by dlouhodobě podporoval vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti má tedy do budoucna určitě smysl. Pro tuto bakalářskou práci jsem vymyslela tři možné úpravy stávajícího systému. Tyto úpravy, by následně bylo vhodné řešit se zainteresovanými stranami dle komunikačního plánu.

Prvním krokem by mělo být dočasné řešení bez většího zásahu do aktuálního systému vzdělávání. Jedná se o zavedení praktických cvičení do hodin, kdy by si studenti na příkladech více trénovali např.:

- jak by měl fungovat rozpočet domácnosti,
- propočty různých úvěrových produktů,
- částky, které by měl mít člověk naspořené na vlastní bydlení dle nových směrnic ČNB,
- jaká je ideální částka naspořená do důchodu a kolik si mám tedy dávat stranou
- a v neposlední řadě mzdové ohodnocení a možné dopady na následné dávky v případech pohyblivé složky mzdy.

Tyto cvičení by mohli mít na starost přímo učitelé ekonomických předmětů, popřípadě se může využít expertů z oboru. V případě tohoto řešení by o zavedení rozhodovalo vedení středních škol. Cílem komunikace bude udržet jejich kladný postoj a více probudit jejich zájem o danou věc. Poté pomocí brainstormingu už s konkrétními učiteli vymyslet, jak cvičení praktických dovedností zapojit do aktuální výuky.

Druhým řešením je rozšíření povinných přednášek. Doporučila bych alespoň jednou ročně pro studenty uspořádat den finanční gramotnosti, kde by se probíraná témata přizpůsobila danému ročníku. K přednáškám by mohlo přibýt také procvičování formou workshopů. Školy mohou více využít například hodin před ukončením každého pololetí, kdy bývá povinná látka většinou probraná. Vhodné je kromě učitelů, zde zapojit především externí odborníky v dané oblasti. V tomto případě by mohla přednášky dále organizovat firma FipoKV s.r.o a její dobrovolníci. Zde bude cílem komunikace udržovat stále kladný postoj k projektu a podpořit vztah s vedením firmy, a to nejlépe během osobních schůzek. Stejně jako u prvního řešení je potřeba, pro věc nadchnout i vedení středních škol.

Třetím a nejzásadnějším řešením by byla změna rámcových vzdělávacích programů. Není vhodné zasahovat do programů nějak významně najednou, ale například rozdělit změnu do dvou fází. První krok by znamenal omezení některých témat ve stávajících hodinách. Konkrétně mám na mysli téma zabývající se například historií peněz, které se mi zdá poněkud zastaralé. Dále zkrácení časových fondů u témat netýkajících se daného oboru, příkladem jsou u technických oborů okruhy managementu a marketingu. Druhým a nejvýznamnějším krokem změny by bylo odstranění neodborných předmětů v prvních ročnících středních škol. Jedná se o předměty jako dějepis, zeměpis, fyzika nebo chemie. Žák má základní vědomosti z těchto okruhů již ze základní školy a pokud by se jim chtěl dále věnovat, zvolí k tomu odpovídající obor střední školy. Po vynechání těchto hodin, je možné zde dosadit právě výuku finanční gramotnosti, popřípadě rozšířit i výuku informačních technologií, která s oborem financí úzce souvisí. Rozhodnutí, zda toto řešení zavést nebo nikoli a jaké kroky by k tomu bylo potřeba udělat, náleží státním institucím, konkrétně Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy s podporou Ministerstva financí. Zástupce těchto ministerstev je potřeba do projektu nejprve zapojit a získat jejich důvěru pro projekt. Při osobních setkáních jim představit, jakých výsledků již bylo dosaženo, a kam by měl projekt dále směřovat. Poté formou diskuze probrat případné otázky. Konečné rozhodnutí ale náleží příslušným ministerstvům.

Závěr

V rámci této bakalářské práce jsem vytvořila projekt zabývající se finanční gramotností středoškolských studentů. Dílčími cíli byly přednášky na školách, ve kterých byly představeny základní pojmy z oblasti financí. Dále byl proveden výzkum mezi žáky. Pomocí výzkumu byly zjištěny oblasti finančního vzdělávání, ve kterých mají žáci nedostatky. Na základě získaných informací jsem vytvořila doporučení dalších kroků, které by mohly vést ke zlepšení finančního vzdělávání.

V první části teorie jsem definovala projektový management a projekt včetně jeho vytvoření a souvisejících pojmů. Na základě získaných teoretických znalostí jsem pak dokázala správně specifikovat konkrétní projekt. Pro praktickou část jsem nejvíce využila informace o zainteresovaných stranách a rizicích projektu. Stakeholdeři mají povětšinou kladný postoj k projektu, proto bylo poměrně snadné vytvořit strategii jejich zapojení. V případě pokračování projektu by ale bylo potřeba vypracovat komunikační plán více podrobněji. Rizika pojící se s projektem jsou pomocí vybraných ošetření také snáze řešitelná. Druhá část teorie se zaměřovala na základní pojmy finanční gramotnosti s přiblížením její výuky na středních školách. Na tuto část jsem navázala čtvrtou kapitolou práce, kde již přímo popisují obsah výuky u vybraných středoškolských oborů. Dle osnov jsem vytvořila dotazník, který zahrnoval otázky z oblasti finanční gramotnosti i odpovědnosti. Jak říká teorie, každý projekt má jasně definovaný počátek a konec. Tento projekt je zakončen formou zhodnocení výsledků testů finanční gramotnosti a vytvoření doporučení návrhu na zlepšení aktuální situace.

Při vytváření této bakalářské práce jsem si ověřila, že otázka finanční gramotnosti je čím dál více důležitá. Důvodem je stále se rozšiřující finanční trh, na kterém se předchozí generace obtížně orientují. Protože jejich vzdělávání tuto oblast v podstatě neobsahovalo jsou většinou konzervativní a věrní jedné či dvěma institucím a obávají se změny. Je nutné u budoucích generací tomuto předcházet pomocí správně zvolené strategie finančního vzdělávání. V pokračování tohoto projektu tedy vidím velký potenciál.

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Logický rámec projektu</i>	24
Tabulka 2: Zainteresované strany	26
Tabulka 3: Matice rizik	29
Tabulka 4: Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ – peníze	30
Tabulka 5: Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ – hospodaření domácnosti	30
Tabulka 6: Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ – Finanční produkty	31

Seznam obrázků

Obrázek 1: Okruhy projektového managementu	7
Obrázek 2: Trojimperativ	10
Obrázek 3: Matice "vliv x postoj"	11
Obrázek 4: Standard finanční gramotnosti na školách	14
Obrázek 5: Složky finanční gramotnosti	15
Obrázek 6: Pyramida cílů	19

Seznam grafů

Graf 1: Pohlavní respondentů	41
Graf 2: Ročník studia	41
Graf 3: Obor studia	42
Graf 4: RPSN	43
Graf 5: Důchodové zajištění	44
Graf 6: Výhodnější úvěr	44
Graf 7: Povinné ručení	46
Graf 8: Výuka FG na SŠ	48
Graf 9: Rozšířenější výuka	48

Seznam použitých zkratk

RVP – Rámcový vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MF – Ministerstvo financí

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

ČR – Česká republika

p.a. – roční úroková sazba

p.m. – měsíční úroková sazba

RPSN – roční procentuální sazba nákladů

ČNB – Česká národní banka

ČAP – Česká asociace pojistitelů

Seznam zdrojů

Odborná literatura

- Barker, S., & Cole, R. (2009). *Projektový management v praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Černohorský, J. (2009). *Základy financí*. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Doležal, J. (2016). *Projektový management Komplexně, prakticky a podle světových standardů*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Doležal, J., Krátký, J., & Cingl, O. (2013). *5 kroků k úspěšnému projektu*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- OECD. (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris: OECD.
- Petýrková, L., & Chmelařová, P. (2011). *Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe, o.s. .
- Project management Institute. (2004). *A Guide Project Management Body of Knowledge*. Pennsylvania: Project management Institute Inc.
- Růžková, P., & Roubíčková, M. (2012). *Finanční management*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Skalický, J., Jermář, M., & Svoboda, J. (2010). *Projektový management a potřebné kompetence*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni.
- Svozilová, A. (2006). *Projektový management*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Vacek, J., Špicar, R., & Sova Martinovský, V. (2017). *Projektový management: Cvičebnice*. Plzeň: Západočeská univerzita.
- Vybíhal & Kolektiv. (2011). *Slabikář finanční gramotnost*. Praha: COFET, a.s.
- Výzkumný ústav pedagogický v Praze, k. (2007). *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.
- Doležal, J., Máchal, P., Lacko, B., & kolektiv. (2012). *Projektový management podle IPMA (2. vydání . vyd.)*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Doubková, A., & Tomek, K. (2016). *Finanční gramotnost pro každého*. Stařeč: INFRA, s.r.o.

Internetové zdroje

MF. (2010). *Národní strategie finančního vzdělávání*. Načteno z MŠMT: <http://www.msmt.cz/file/31443/>

MF. (2013). *Otestujte se: Finanční zodpovědnost*. Načteno z Ministerstvo financí ČR : <https://www.psfv.cz/cs/otestujte-se/test-financni-zodpovednost>

MF. (2013). *Otestujte se: Test finančních znalostí* . Načteno z Ministerstvo financí ČR: <https://www.psfv.cz/cs/otestujte-se/test-financni-znalost>

MF, MŠMT, & MPO. (2007). *Systém budování finanční gramotnosti*. Načteno z MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>

MŠMT. (28. 6 2007). *RVP Ekonomika a podnikání* . Načteno z Národní ústav pro vzdělávání: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%206341M01%20Ekonomika%20a%20podnikani.pdf>

MŠMT. (28. 6 2007). *RVP Technické lyceum*. Načteno z Národní ústav pro vzdělávání: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%207842M01%20Technicke%20lyceum.pdf>

MŠMT. (19. 4 2010). *RVP Pedagogické lyceum* . Načteno z Národní ústav pro vzdělávání : http://zpd.nuov.cz/RVP_4_vlna/RVP_7842M03_Pedagogicke_lyceum.pdf

ČAP. (2018). *Vývoj pojistného trhu* . Načteno z Česká asociace pojišťoven : <http://www.cap.cz/images/statisticke-udaje/vyvoj-pojisteno-trhu/STAT-2018Q4-CAP-CZ-2019-01-28-WEB.pdf>

ČNB. (2017). *Výroční zpráva* . Načteno z Česká národní banka : https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocn_zpravy/download/vyrocn_zprava_2017.pdf

ČNB. (2018). *Seznam investičních fondů* . Načteno z Česká národní banka : https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/seznamy_mbs/seznam_fki/

- iDnes.cz. (2015). *Ekonomika: Vyzkoušej svou finanční gramotnost*. Načteno z iDnes.cz:
https://www.idnes.cz/ekonomika/vyzkousejte-svou-financni-gramotnost.Q160802_084410_ekonomikah_nio
- Junior Achievement, Č. r. (2002). *JA Poznej své peníze* . Načteno z <http://poznej.jacr.cz>
- MF. (2010). Načteno z Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy:
<http://www.msmt.cz/file/31443/>

Seznam příloh

Příloha 1: Test finanční gramotnosti

Test finanční gramotnosti pro střední školy

Obor a rok studia:

Ročník narození:

Pohlaví: žena – muž (nehodící se škrtněte)

Finanční gramotnost

- Umíte spočítat jednoduché úročení? Předpokládejme, že uložíte 100 Kč na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2% ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné platby ani výběry. Jaký bude zůstatek na konci roku po připsání úroku? (Neuvažujeme žádné poplatky ani daň)*
 - 120 Kč
 - 112 Kč
 - 102 Kč
 - 98 Kč
- Víte, co znamená zkratka RPSN?*
 - Roční procentní sazba nákladů – ukazuje, jak velký zaplatím ročně úrok
 - Racionální procentní sazba nákladů – říká, kolik by měl úvěr stát, aby to nebyla lichva
 - Roční procentní sazba nákladů – udává, kolik celkem zaplatím navíc ročně za úvěr
- Je nějaký rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?*
 - Žádný není
 - S debetní kartou platíte svými penězi, s kreditní kartou čerpám do mínusu a půjčuji si od banky
 - Žádný není, když využívám bezúročné období
 - Za placení debetní kartou naskakuje úrok, placení kreditkou je zdarma
- Každý pracující člověk ze svého příjmu odvádí sociální pojištění, které obsahuje důchodové zajištění. Co se děje s touto částí peněz?*
 - Pracující generace přispívá na generaci ve starobním důchodu.
 - Každý průběžně spoří na svůj důchod.
 - Děti financují život v důchodu svých vlastních rodičů.
- Je výhodnější úvěr za 1% p.m., nebo za 10% p.a.*
 - Je to úplně stejné
 - Výhodnější je úvěr za 1% p.m.
 - Výhodnější je úvěr za 10% p.a.
- Jaké jsou v České republice sazby DPH (Daň z přidané hodnoty)?*
 - Základní 25%, snížená 15%, druhá snížená 11%
 - Základní 21%, snížená 10%, druhá snížená 8%
 - Základní 21%, snížená 15%, druhá snížená 10%
- Jak se dá zjistit, že je bankovka pravá?*
 - Pravost bankovek zaručují ochranné prvky, které na sobě každá z bankovek má. Jejich počet se mírně liší podle nominální hodnoty bankovky.
 - Bankovku stačí prohlédnout pod UV lampou, falešná bankovka pod UV zářením zčerná.
 - Pravost bankovky jednoznačně ověříme díky soutiskové značce, která je vidět v průhledu proti světlu. Soutisková značka je kruhová a tvoří ji písmena ČR.

8. *Kdo má právo vydávat v ČR bankovky a mince?*

- A) ČNB po dohodě s vládou ČR
- B) Výhradně vláda ČR
- C) Výhradně ČNB

9. *Co je inflace?*

- A) Inflace je definována jako nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období.
- B) Inflace znamená umělé navýšení spotřebitelských cen (z anglického inflation= nafouknutí)
- C) Inflace je definována jako pokles cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období.

10. *Je povinné ručení povinné ze zákona, a jaké škody kryje?*

- A) Je povinné, kryje škodu na vlastním autě.
- B) Není povinné, kryje škodu na autě třetí osoby.
- C) Je povinné, kryje škodu na autě třetí osoby.

Finanční odpovědnost

11. *Co uděláte, když Vám někdo předloží smlouvu k podpisu? (z banky, za platby za telekomunikace a energie, smlouvy k nemovitosti apod.)?*

- A) Smlouvu podepisuji i bez jejího přečtení.
- B) Smlouvu si před podpisem alespoň letmo přečtu.
- C) Smlouvu nepodepisuji hned a bez rozmyslu, s někým se poradím.

12. *Představte si, že nemáte dostatek peněz na nákup vánočních dárků. Situaci můžete řešit úvěrem, který budete splácet během celého následujícího roku. Chybí vám 2 000 Kč, v případě že si půjčku vezmete, přeplatíte o 20% navíc. Jak se zachováte?*

- A) Úvěr bych si vzal/a jen v případě, pokud by příliš nezatížil mé finance.
- B) Úvěr bych si vzal/a, i kdyby byla výše splátek na hraně mých finančních možností.
- C) Hledal/a bych nejdříve jiné možnosti, jak nákup dárků financovat, aniž bych se zadlužil/a.

13. *Pokud vám přijdou na účet peníze, které nejsou vaše (došlo k omylu nebo chybě na straně odesílatele nebo banky), je vaší povinností:*

- A) Vrátit peníze, ale je povoleno si ponechat 10% na možné náklady.
- B) Peníze okamžitě vrátit.
- C) Pokud jde o chybu banky, peníze je možné si nechat.

14. *Umíte nakládat s rezervou pro nenadálé výdaje? V každé domácnosti je vhodné mít volné finanční prostředky. Tato krátkodobá rezerva pomáhá nejen při ztrátě zaměstnání, ale také pro nečekané výdaje jako např. porucha auta, nedoplatek za elektřinu nebo třeba na koupi vánočních dárků. Kolik měsíčních příjmů, by měla tato rezerva obsahovat?*

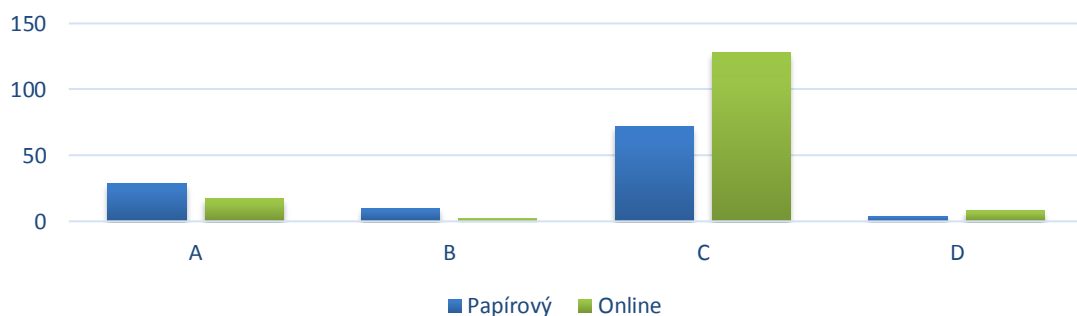
- A) 1 – 2 příjmy
- B) 3 – 6 příjmů
- C) 7 – 10 příjmů

15. *Komu byste dali své přihlašovací údaje do elektronického bankovníctví?*

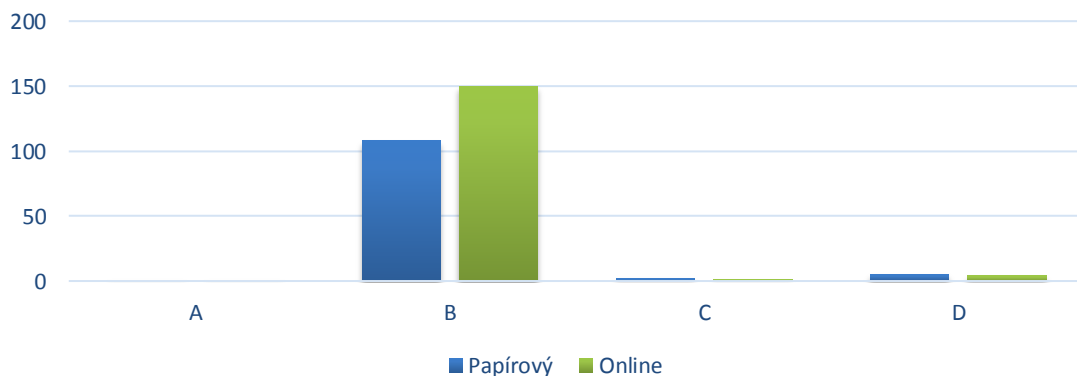
- A) Nedal/a bych je nikomu
- B) Dal/a bych je osobně blízké, např. manžel/manželka
- C) Blízkému kamarádovi, požádá-li o ně v nouzi přes sociální síť
- D) Dal/a bych je např. zaměstnanci banky nebo finančnímu poradci

Příloha 2: Odpovědi na dotazník – finanční gramotnost

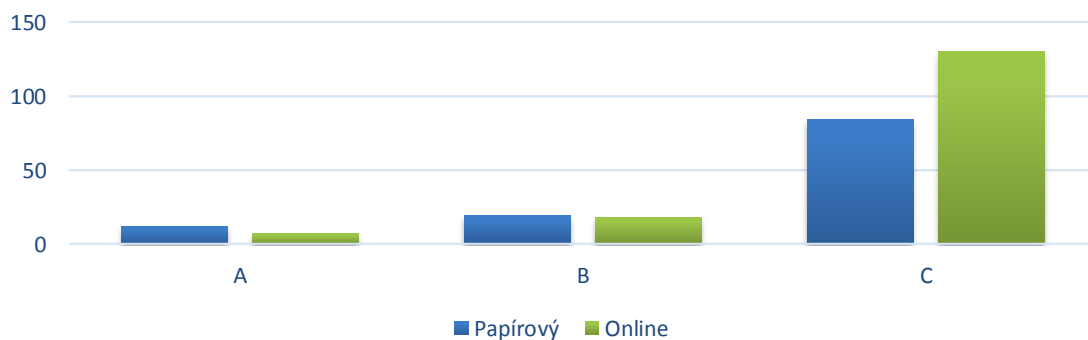
1. Umíte spočítat jednoduché úročení? Předpokládejme, že uložíte 100 Kč na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné platby ani výběry. Jaký bude zůstatek na konci roku po připsání úroku? (Neuvažujeme žádné poplatky ani daň)

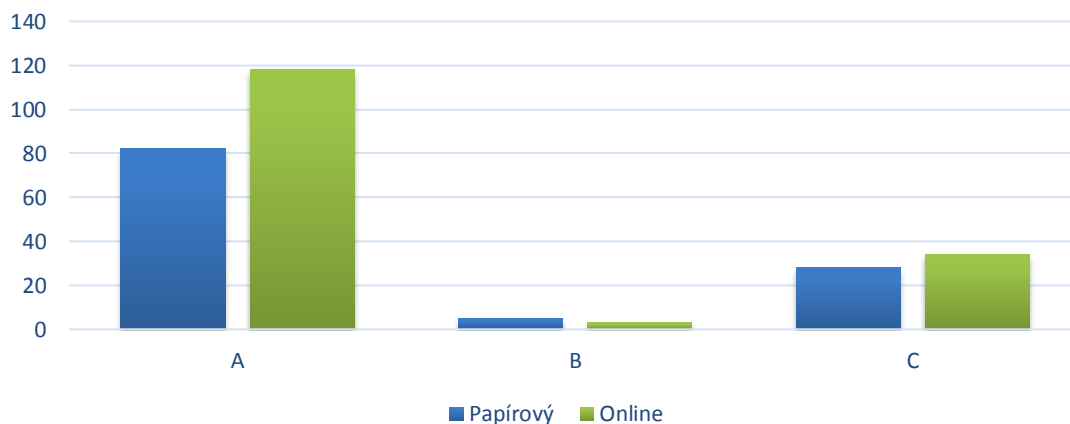
3. Je nějaký rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

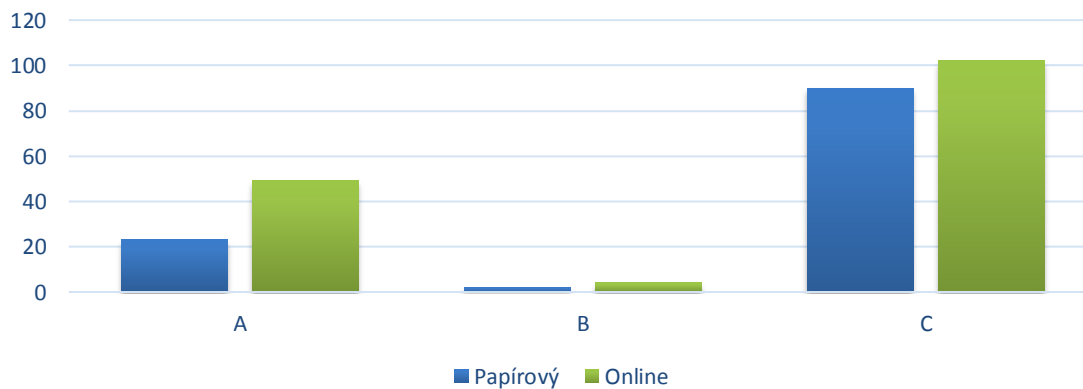
6. Jaké jsou v České republice sazby DPH (Daň z přidané hodnoty)?

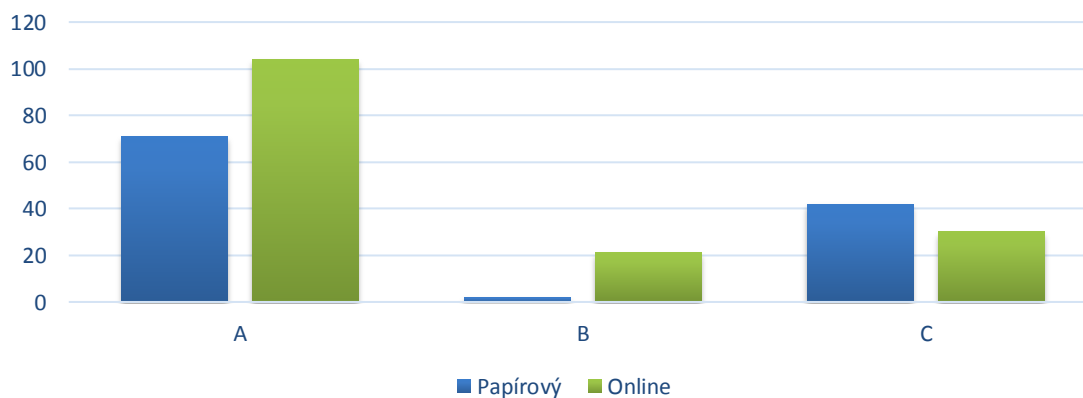
7. Jak se dá zjistit, že je bankovka pravá?

8. Kdo má právo vydávat v ČR bankovky a mince?

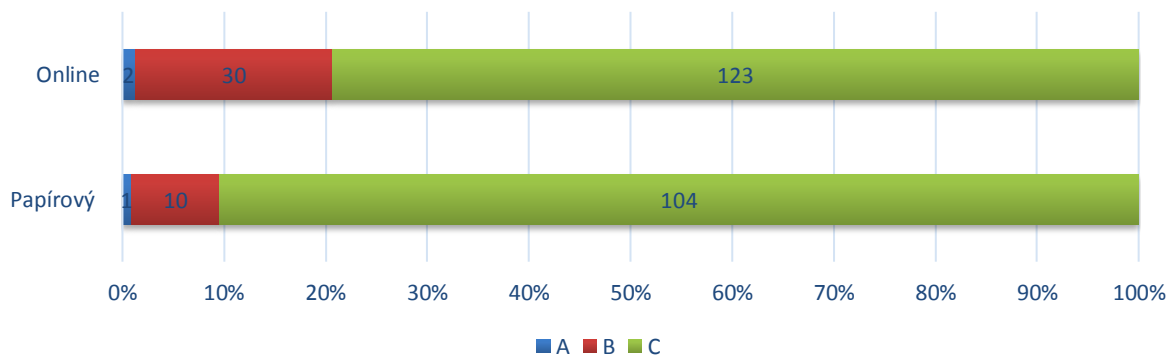

9. Co je inflace?

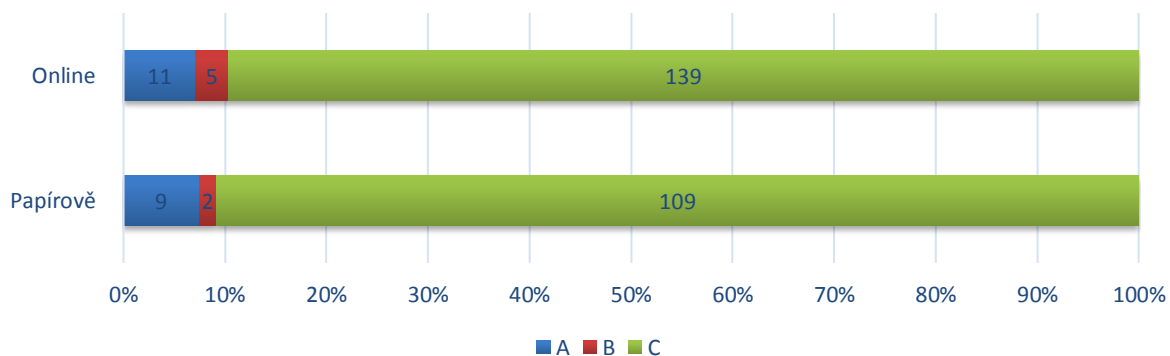

Příloha 3: Odpovědi na dotazník – finanční odpovědnost

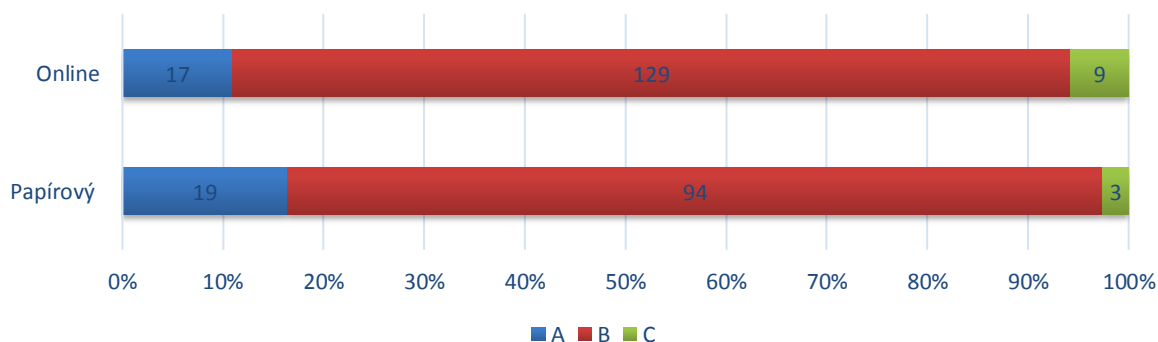
11. Co uděláte, když Vám někdo předpoloží smlouvu k podpisu? (z banky, za platby za telekomunikace a energie, smlouvy k nemovitosti apod.)?

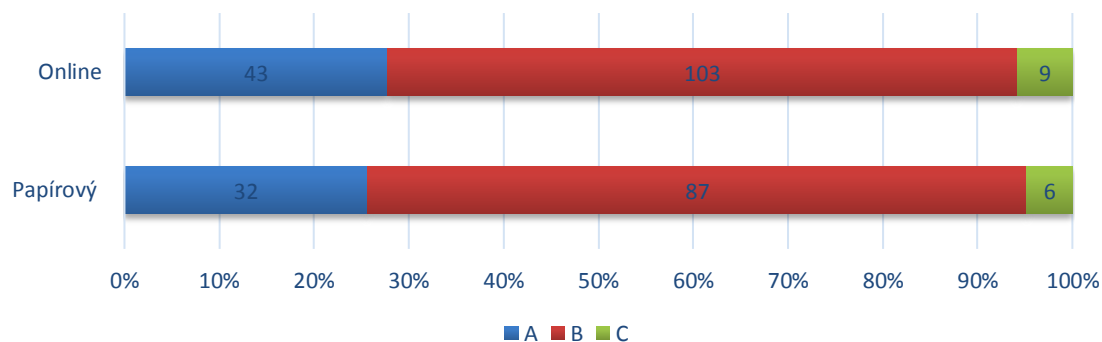
12. Představte si, že nemáte dostatek peněz na nákup vánočních dárků. Situaci můžete řešit úvěrem, který budete splácet během celého následujícího roku. Chybí vám 2 000 Kč, v případě že si půjčku vezmete, přeplatíte o 20 % navíc. Jak se zachováte?

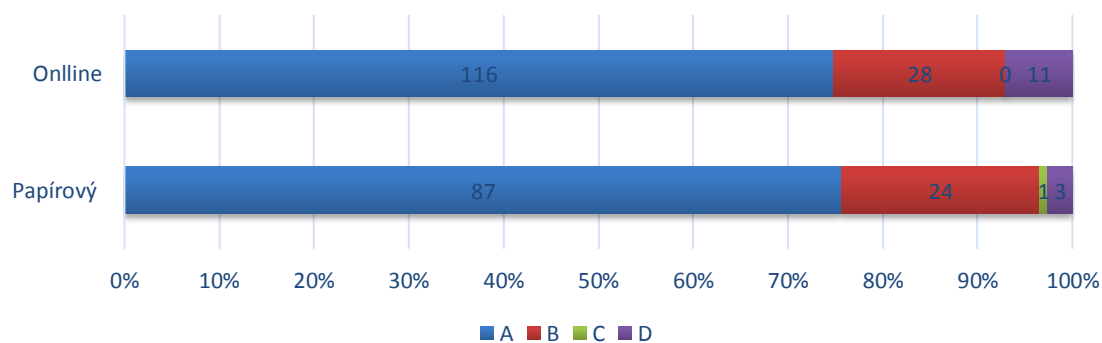
13. Pokud vám přijdou na účet peníze, které nejdou vaše (došlo k omylu nebo chybě na straně odesílatele nebo banky), je vaší povinností:

14. Umíte nakládat s rezervou pro nenadálé výdaje? V každé domácnosti je vhodné mít volné finanční prostředky. Tato krátkodobá rezerva pomáhá nejen při ztrátě zaměstnání, ale také pro nečekané výdaje jako např. porucha auta, nedoplatek za elektřinu nebo třeba na koupi vánočních dárků. Kolik měsíčních příjmů, by měla tato rezerva obsahovat?

15. Komu byste dali své přihlašovací údaje do elektronického bankovníctví?

Abstrakt

Šindelková, Radka, *Projekt pro podporu zvýšení finanční gramotnosti středoškolských studentů*, 2019, 47 s., Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta ekonomická.

Klíčová slova: projekt, finanční gramotnost, finanční vzdělávání, rizika, střední školy

Tématem bakalářské práce je finanční gramotnost středoškolských studentů. Cílem práce je porovnat to, co by studenti měli umět dle standardů finančního vzdělávání a jaká je skutečná úroveň jejich znalostí v oblasti finančního vzdělávání.

Práce je rozdělena na šest kapitol. V první a druhé kapitole je popsána teorie k projektovému managementu a vysvětlení základní pojmů finanční gramotnosti. Praktická část obsahuje vymezení projektu včetně jeho logického rámce, specifikaci osnov finančního vzdělávání na středních školách, metodiku empirického šetření a jeho vyhodnocení a závěrečné doporučení pro zlepšení úrovně finanční gramotnosti.

Dle zjištěných výsledků z empirického šetření, které ukazují na nedostačující schopnosti žáků využít teoretické znalosti finančního vzdělávání v praxi, jsem v rámci šesté kapitoly popsala možnosti pokračování projektu.

Abstract

ŠINDELKOVÁ, Radka, *The Project to Support Improvement of Financial Literacy Among High School Students*, 2019, 47 s., Bachelor Thesis. University of West Bohemia. Faculty of Economics.

Key words: project, financial literacy, financial education, risk, high school

The scope of this bachelor's thesis is financial literacy among high school students. The goal of this thesis is to compare what the student should have know by the standards of financial literacy and how deep their knowledge in the field of financial education really is.

The thesis contains six chapter. In the first two chapters there is described the theoretical part of project management and explanation of key words in financial literacy. The practical part of this thesis contains demarcation of the project including logframe, specification of financial education curriculum in high schools, methods of survey and their evaluation, and as the last recommendation for improvement in the financial knowledge.

Based on the analyzed results of the survey that point out insufficient ability of student to use theoretical knowledge of financial education in practical situation. I propose possible solution for project continuation in chapter six.